

**„A bírósági szervezetrendszer jogalkalmazásának javítása az ítélkezési
tevékenység hatékonyságának fokozása érdekében”**

megnevezésű ÁROP-2.2.16-2012-2012-0005 azonosító jelű pályázat

A környezeti büntetőjog bírósági gyakorlata különös tekintettel a természetkárosítás büntette elemzésének tapasztalatai alapján

Készítette: dr. Várhegyi Éva

a Fővárosi Törvényszék bírója,

címzetes táblabíró

2013. szeptember 15.

A projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalomjegyzék

1.Bevezetés

2.A jogi szabályozás komplex jellege

- A környezethez való jog sajátossága
- Az alkalmazandó jog megállapításának nehézsége
- A hatályos büntetőjogi szabályozás főbb elemei

3. A keretszabályozás jogalkalmazási nehézségei

4.A természetkárosítás törvényi tényállásának elemzése

- elkövetési tárgy
- elkövetési magatartás
- a fogalom-meghatározások jogértelmezési nehézségei

5.A bűncselekmény fogalmának elemei

6. Egység, többség, halmazat

7. A szakértő szerepe a jogalkalmazásban

- Az USA Halászati és Vadonélők Nyomozási Laboratóriuma

8. A büntetés kiszabás szempontjai és jellemzői

- további jogesetek a büntetés kiszabás köréből

9. A bírósági eljárások elhúzódásának objektív és szubjektív összetevői

10. A változtatások lehetséges szervezeti és módszertani irányai, javaslatok

- kijelölés
- belső szakképzés, továbbképzés
- szakúlnök
- egyéb szervezeti intézkedések
- biztosíték
- együttműködés

11.Záró gondolatok

Felhasznált irodalom

- I. sz. jogszabályi melléklet: a BTK. XXIII. fejezet szövege a környezet és a természet elleni bűncselekményekről a miniszteri indokolással együtt
- II. sz. jogszabályi melléklet: a 2003. évi XXXII. törvény (a CITES egyezmény kihirdetéséről)

1.

Bevezetés

„A bírósági szervezetrendszer jogalkalmazásának javítása az ítélkezési tevékenység hatékonyságának fokozása érdekében” megnevezésű ÁROP-2.2.16-2012-2012-0005 azonosító jelű pályázat a jogalkalmazás javítását kívánja elősegíteni. Ennek témakörében kezdtem vizsgálni, hogy készült-e bármilyen összeállítás, elemzés az utóbbi években a környezeti tárgyú bűncselekmények kapcsán folytatott ítélkezési gyakorlatról.

Korábbi tanulmányaim készítése során azt a célt tűztem ki, hogy a figyelmet ráirányítsam a „hétköznapi környezetvédelemre”, az abban felismerhető cselekvési lehetőségekre, valamint, hogy javaslataimmal elősegítsem a bírósági intézményrendszer környezetileg tudatosabb és gazdaságosabb működtetését.

A Fővárosi Törvényszék Büntető Kollégiumának tagjaként a büntető ügyekben is szerettem volna betekintést nyerni, miként valósul meg az ítélkezésben a környezetvédelem, annak érvényesítése milyen jogalkalmazói problémákat, kérdéseket vet fel. Így választottam a képzési anyag témájaként a környezeti büntetőjog bírósági gyakorlatának tanulmányozását. Remélem, hogy a jelenlegi ítélkezési gyakorlatra való rámutatással és néhány figyelemfelkeltő gondolattal hozzájárulhatok az ügyek gyorsabb és szakszerűbb megoldásához.

Az összeállítás címeként a környezeti büntetőjogot választottam, a szinonimaként használt környezetvédelmi büntetőjog helyett arra tekintettel, hogy a külföldi jogi szakirodalomban is inkább a környezeti büntetőjog megnevezést használják (pl. Environmental Criminal Law, Umweltsrafrecht).

A környezeti deliktumok elemzése során a legtöbb bírósági határozatot a természetvédelem tárgyában találtam, ezért feldolgozásom alapját ez a gyűjtés és elemzés képezi. A természetkárosítás tárgyában talált jogeseteken keresztül teszek kísérletet néhány büntető anyagi jogi és eljárásjogi kérdés elemzésére. A bírósági határozatok közül véletlenszerűen választottam ki közel 50 esetet, melyek között megtalálható a Veszprémi Városi Bíróság, a Kisvárdai Városi Bíróság, Csongrádi Városi Bíróság, Győri Városi Bíróság, Budapesti II. és III. kerületi Bíróság, a Budapesti XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság, a Csongrád Megyei Bíróság, a Veszprém Megyei Bíróság, a Fővárosi Bíróság, a Debreceni Ítéltábla, a Fővárosi Ítéltábla, valamint a Legfelsőbb Bíróság határozatai is. Az anyaggyűjtés során igyekeztem arra, hogy területileg is

arányos képet kaphassak, tehát a vizsgált határozatokat a főváros és a nem főváros területéről egyaránt válogattam.

Az anyaggyűjtés során a Legfőbb Ügyészség és a Fővárosi Főügyészség munkatársai által nyújtott támogatást ezúton is köszönöm.

2.

A jogi szabályozás komplex jellege

A jogalkalmazói tevékenység során elengedhetetlenül fontos követelmény a nemzeti szabályozással együtt az európai uniós jog alapvető normarendszerének és a környezeti tárgyú nemzetközi jogi szabályozásnak az ismerete is. A közösségi jog Magyarország csatlakozását követően a belső jog részévé vált, alkalmazása a jogi aktus jellegétől függően közvetlenül vagy közvetve kötelező.

Az európai közösségi jog forrásai elsődleges és másodlagos jogforrásként csoportosíthatók. Az elsődleges jogforrások az alapszerződések és azok módosításai, a csatlakozási szerződések, és az EK által kötött nemzetközi szerződések. Az Európai Unió jogának részét képezi az Alapjogi Charta is, amely az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változatának 6. Cikke 1. pontja alapján úgy rendelkezik: *„az Unió elismeri az Európai Unió Alapjogi Chartájának 2000. december 7-i, Strasbourgban 2007. december 12-én kiigazított szövegében foglalt jogokat, szabadságokat és elveket; e Charta ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a szerződések.”*

Másodlagos jogforrások a rendeletek, az irányelvek, a határozatok, az ajánlások és vélemények, valamint az „általános jogelvek”.

Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés egységes szerkezetbe foglalt változatának (EUMSZ) 288. Cikke szerint:

„A rendelet általános hatállyal bír. Teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban.

Az irányelv az elérendő célokat illetően minden címzett tagállamra kötelező, azonban a forma és az eszközök megválasztását a nemzeti hatóságokra hagyja.”

A rendeletek a tagállami jog egységesítését célozzák, míg az irányelvek a tagállamok jogának harmonizációját elősegítő jogi aktusok, amelyeket a belső jog részévé kell tenni, ún. implementálás szükséges. Az irányelveknek bizonyos feltételek fennállása esetében közvetlen hatályuk lehet, ha a norma világos és egyértelmű, ne legyen feltételhez kötött, ne függjön további végrehajtási aktustól, jogi hatály kiváltására legyen alkalmas, az állampolgárokra keletkeztessen jogokat, valamint az átvételre rendelkezésre álló határidő eredménytelenül teljen el.

„ A határozat teljes egészében kötelező. Amennyiben külön megjelöli, hogy kik a címzettjei, a határozat kizárólag azokra nézve kötelező, akiket címzettként megjelöl. Az ajánlások és a vélemények nem kötelezőek.”

Az „általános jogelvek” azok, amelyek az Európai Unió bíróságának joggyakorlata által alakítják az értelmezés irányát. Ezek a jogelvek tulajdonképpen a bíróság által kifejlesztett alapelvek, amelyek tagállami végrehajtási intézkedés nélkül közvetlenül keletkeztetnek jogokat és kötelezettségeket. Adott esetben ellentétesek is lehetnek a tagállami joggal, az állampolgárok a tagállami bíróságok előtt hivatkozhatnak rájuk.

A környezetvédelem elsődleges jog alapját az EUMSZ 191-193. Cikkei képezik. A 191. Cikk (2) bekezdése alapján: *„ Az Unió környezetpolitikájának célja a magas szintű védelem, figyelembe véve ugyanakkor az Unió különböző régióinak helyzetében mutatkozó különbségeket. Ez a politika az elővigyázatosság, és a megelőzés elvén, a környezeti károk elsődlegesen a forrásoknál történő elhárításának elvén, valamint a „szennyező fizet” elvén alapul.”*

A környezet és annak valamennyi elemére vonatkozó nemzeti szabályozás széles körű, felöleli a közigazgatás terjedelmes és folyamatosan változó normarendszerét, sokrétű ágazati szabályozás létezik, igazgatási, kereskedelmi elemei befolyásoltak a gazdasági szabályozók által. A jogérvényesítés és a védelem eszköztára több jogágot is érint, nem csak a büntető jogszabályokban jelenik meg, hanem a civilisztika területén is.

A környezetvédelmi jogalkalmazásunk jellemzője, hogy mind a környezetvédelmi, mind a természetvédelmi törvény lehetőséget ad párhuzamos felelősségre vonásra, vagyis a közigazgatási hatóságok bírságolása nem mentesíti a veszélyeztetőt, károsítót a büntetőjogi vagy szabálysértési, továbbá a kártérítési felelősség alól, a hatóságok pedig tiltást vagy kötelezettségeket is előírhatnak.¹ A környezetvédelmi jogszabályok megsértésének legsúlyosabb eseteit bűncselekménynek minősíti a jog.

Az állami beavatkozás eszközei között a büntetőjog az ultima ratio elvének megfelelően az utolsó sorban alkalmazott, amikor már a jogvédelmi érdek védelmében más szankció nem elég hatékony. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint is a büntetőjog a jogrendszer záróköve, feltételezve a beavatkozás szükségességét és arányosságát. Ennek következtében, nem helyettesítheti a többi eszközt, hanem az eszközök – mint a jéghegy – csúcsán helyezkedik el. A büntető jog a büntetés, a reparáció, a megelőzés eszköze lehet, de nem tudja megoldani az alapul szolgáló,

1. Dr. Bonomi Nóra Katalin: A magyar ügyészi szervezet környezetvédelmi tevékenységéről, Brüsszelben, 2010. október 19-én, az Európai Bizottság rendezésében környezetvédelmi bírácnak tartott előadása

illetve a bűncselekményt kiváltó társadalmi problémát. Nehezen tud az igazságszolgáltatás érvelni olyan esetben, ha pl. élelmezési, életfenntartási szükségből pusztítanak el pl. védett állatfajokat, vagy tűzifának használják a fokozottan védett növényt. Egy ún. környezetjogi szocializáltság összetett társadalmi és gazdasági probléma, amely megoldás egyedüli eszköze nem lehet a büntetőjog, csupán az eszköztár egyike.

A környezethez való jog sajátossága

A környezetvédelemhez való jog egy önállósult és önmagában vett intézményvédelem, azaz olyan sajátos alapjog, amelynek az objektív intézményvédelmi oldala túlnyomó és meghatározó. A környezethez való jog az állam környezetvédelemre vonatkozó kötelességei teljesítésének garanciáit emeli az alapjogok szintjére, beleértve a környezet elért védelme korlátozhatóságának feltételeit is.

Az Alkotmánybíróság 28/1994. (V. 20) AB határozata akként rendelkezett, hogy az egészséges környezethez való jog az államnak azt a kötelezettségét is magába foglalja, hogy a természetvédelmi jogszabályokkal biztosított szintjét nem csökkentheti, kivéve ha ez más alapjog vagy alkotmányos-érték érvényesítéséhez elkerülhetetlen. A környezethez való jogot az alanyi joghoz való sajátos viszonya, valamint saját tárgya különbözteti meg a többi alapjogoktól. A környezethez való jog köztudottan nem sorolható a klasszikus védelmi jellegű alapjogok közé, hanem úgynevezett harmadik generációs alkotmányos jog. Tehát ez egy olyan jog, amit az Állam minőségében ismer el és érvényesít.

A környezetvédelemben használatos alanyi jogok többsége nem sajátosan környezetvédelmi célt szolgál, hanem többek között erre a célra is használható. A legszorosabb kapcsolat az élethez való joggal áll fenn, a környezethez való jog valójában az élethez való jog objektív intézményvédelmi oldalának egyik része.

A környezethez való jog sajátossága abban áll, hogy alanya valójában az emberiség és a természet lehetne. Ezt szemléletesen jelzik mindazok a törekvések, amelyek a természetnek, vagy képviselőit az állatoknak, növényeknek stb. jogokat kívánnak adni, vagy a meg nem született generációk jogairól beszélnek.

Az Alaptörvényben (Alkotmányban) biztosított környezethez való jog, a környezetvédelmére és az élet természeti alakjának fenntartására vonatkozó állami köteletséget jelenti. Itt tehát az alanyi jogok feladatát is jogalkotási és szervezési garanciákkal kell az államnak pótolnia. Ezért a környezethez való jog intézményes védelmének mértéke nem tetszőleges. A védelem szintjét befolyásolja az élet természeti alakjainak véges volta, és a természeti károk jelentős részének visszafordíthatatlansága és végül az a tény, hogy mindezek az emberi élet fennmaradásának feltételei. Mindez a környezethez való jog jogalkotással való védelmének különös, más jogokéhoz képest fokozottan szigorú voltát követeli meg.

E sajátosságok miatt a környezethez való jog védelmének eszközei között a megelőzésnek elsőbbsége van, hiszen a visszafordíthatatlan károk utólagos szankcionálása nem tudja helyreállítani az eredeti állapotot.

Az alkalmazandó jog megállapításának nehézsége

Az előzőekben röviden utaltam a nemzeti joggal együtt alkalmazandó uniós jog és nemzetközi szabályozás sokrétűségére, amit nem tesz könnyebbé a hazai keretszabályozás, és az azt kitöltő - folyamatosan változó - ágazati normák szinte átláthatatlan normarendszere.

A jogirodalomban sokat idézett esettel kívánok rávilágítani, hogy gyakran már az alkalmazandó jog megállapítása is szép jogászi kihívást jelent.

Az EUMSZ 191.cikk (4) bekezdése rendelkezik a nemzetközi együttműködésről. Az Unió és tagállamok hatáskörük keretén belül együttműködnek harmadik országokkal és a hatáskörrel rendelkező nemzetközi szervezetekkel, ezt azt jelenti, hogy hatáskörét megosztja a Közösség és a tagállamok között.

A Közösség hatásköre a környezeti kérdésekben kötött nemzetközi egyezmények terén nem kizárólagos és nem feltétlen. Ugyanakkor a Közösség és a tagállam együttes nemzetközi szerepvállalása, a nemzetközi egyezményekhez való csatlakozás azzal járhat együtt, hogy egy tagállam nem csak az eredeti nemzetközi szerződést, hanem az azt végrehajtó közösségi jogot is köteles alkalmazni, utóbbit még közvetlenebb módon.

Ez vetődött fel az ún. „bolíviai vadmacska”, CITES ügyben. Ez az egyezmény a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szól.² Az EK Bizottság kontra Franciaország ügy³ arról szólt, hogy Franciaország kiadott importengedélyt 6000 darab Bolíviából származó vadmacska bőrre, melyet a tulajdonos Németországba szállított, ahol elkobozták azokat.

Franciaország a nemzetközi egyezményre hivatkozott, hogy az importengedély kiadásának feltétele a minden részes tagállamban kijelölt CITES tudományos tanácsadó testület állásfoglalása, mellyel rendelkeztek, importengedélyre nem volt szükség.

2 Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora,- Magyarország kihirdette a 2003. évi XXXII. törvény (II. sz. jogszabályi mellékletben)

3 Dr. Bándi Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat kiadó 2011. 171. oldal; C-182/89. Bizottság kontra Franciaország 1991. november 29.

Az EK a Washingtoni egyezményt a közösségi jog részévé tette az EGK 3626/82. számú rendeletével, az egyezmény a rendelet melléklete (338/97.EGK Rendelet). Franciaország akkor már EK tagállam volt, esetében elsősorban a közösségi jog alkalmazandó, ami előírta az importengedélyt.

A probléma tehát a nemzeti jogba transzformált közösségi jog és a nemzetközi jog együttes alkalmazása. Ennek következtében Franciaországnak elsőként a közösségi jogot kellett volna alkalmazni és másodlagos szerepet kap a nemzetközi egyezmény alkalmazása.

A hatályos büntetőjogi szabályozás főbb elemei

A szűkebb értelemben vett környezeti deliktumokat a 2013. június 30-ig hatályban volt Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (továbbiakban régi Btk.) is tartalmazta, XVI. fejezetében a Közrend elleni bűncselekmények között IV. címben a „A közegészség elleni bűncselekmények között”, amely a környezetkárosítás (Btk. 280.§), a természetkárosítás (Btk. 281.§), valamint a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése (Btk. 281/A.§) tényállásokat rendezte. A Btk. több fejezetében voltak azonban található olyan tényállások, melyek az ún. tágabb értelemben vett környezeti büntetőjogi cselekmények körét képezték, mint pl. visszaélés radioaktív anyaggal, közveszély-okozás stb.

A 2013. július 1-jétől hatályos 2012. évi C. törvény szerinti új büntetőjogi szabályozás (továbbiakban új Btk.) ésszerűbb rendszerét adja a védett jogi tárgyukban kapcsolódó környezetkárosító cselekményeknek, azáltal, hogy azokat egy önálló, közös XXIII. fejezetben helyezi el. Ezáltal kifejezésre juttatja a környezet autonóm védelmének erősödő igényét, a korábban hatályos volt közegészség védelmével szemben.

A Btk. XXIII. fejezetének teljes szövegét a miniszteri indokolással együtt a tanulmány végén található I. sz. jogszabályi mellékletben helyeztem el.

A tényállások közös jellemzői a környezet, a természet és azok elemeinek védelme. Az állatok kímélete és a velük való humanitárius bánásmód szintén indokolja, hogy ezen azonos jogi tárgyak szintén a közös fejezetbe kerüljenek, mivel szoros összefüggésben állnak az élővilág védelmének alapelveivel. Ez indokolta az új tényállások az orvvadászat és az orvhalászat tényállás megalkotását is.

„Miniszteri indokolás: A fejezet címe, illetve önmagában az önálló fejezet ténye a hatályos Btk.-nál jobban fejezi ki a fejezetben foglalt tényállások által védett jogi tárgyakat és azok jelentőségét, hiszen jelenleg a környezetet és természetet károsító vagy ezzel összefüggő cselekmények nem is szerepelnek önálló fejezet vagy cím alatt. Napjainkban azonban egyértelműen igény mutatkozik a környezet autonóm védelmére, így a törvényben indokolt egy külön fejezetben, önállóan, a többi közegészség elleni tényállástól elkülönítve rögzíteni a környezetvédelmi tényállásokat.

A fejezet alá tartozó tényállások igen sokrétűek, vannak azonban olyan közös jellemzők, amelyek miatt egy fejezet alá vonhatók. Ilyen közös jellemző, hogy a környezetet és a természetet, valamint azok elemeit védik (ld. környezetkárosítás, természetkárosítás). Az állatkínzás és a tiltott állatviadal szervezése bűncselekményeknek a környezetvédelmi fejezetben történő elhelyezését az azonos jogi tárgy, az állatok kímélete, a velük való humanitárius bánásmód indokolja. Ez ugyanis szoros összefüggést mutat a környezetkárosításban szereplő élővilág, valamint a természetkárosításban szereplő növények és állatok védelmével. Ugyanez indokolja az új tényállások, az orvvadászat és az orvhalászat tényállás megalkotását.

Az atomenergiával kapcsolatos tényállásoknak a klasszikus környezetvédelmiakkal egy fejezetben való elhelyezését az indokolja, hogy az Európai Unió is környezetvédelmi bűncselekményeknek minősíti az atomenergiával való visszaélést (ld. a környezet büntetőjog általi védelméről szóló 2008/99/EK irányelvet, a továbbiakban: 2008/99/EK irányelv).

Fontos kiemelni, hogy a 2008/99/EK irányelv szerint bűncselekménynek minősül olyan üzem jogellenes működtetése, amelyben veszélyes tevékenységet végeznek, illetve veszélyes anyagokat vagy készítményeket tárolnak vagy használnak, és amely az üzemem kívül bármely személy halálát vagy súlyos sérülését, vagy a levegő, a talaj, a víz minőségének, vagy az állatoknak vagy a növényeknek a jelentős károsodását okozza vagy okozhatja. Amennyiben valaki jogszabályban meghatározott engedély nélkül vagy az engedélytől eltérően nukleáris létesítményt üzemeltet, akkor a hatályos Btk. 264/A. §-a szerinti visszaélés nukleáris létesítmény üzemeltetésével tényállását valósítja meg. Ha azonban a veszélyes anyag, illetve veszélyes tevékenység nem nukleáris, hanem pl. vegyi anyagokat és ezekhez kapcsolódó tevékenységet jelent (ld. vörös iszap), akkor a magyar törvény szerint önmagában nem valósul meg bűncselekmény jogellenes üzemeltetés kapcsán. Ennek oka az, hogy a veszélyes anyag önmagában nem egy egzakt módon meghatározott fogalom, nem világos mi tartozik ide, milyen jogszabályok az irányadók, enélkül pedig nem lehet a normavilágosság követelményének megfelelő kerettényállást kialakítani. Természetesen bűncselekmény megállapítható, ha valaki e tevékenység során a foglalkozása szabályainak megszegésével más vagy mások életét, testi épségét vagy egészségét gondatlanságból közvetlen veszélynek teszi ki, vagy testi sértést okoz, tehát a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tényállása megfelel az irányelvnek.”

A közös védett jogi tárgyra tekintettel a következő bűncselekmények kaptak helyet a közös fejezetben a Btk. 241.§-tól a Btk. 252.§-ig:

A fejezet alá tartozó bűncselekmények:

- környezetkárosítás,
- természetkárosítás,
- állatkínzás,
- orvvadászat,
- orvhalászat,
- tiltott állatviadal szervezése,
- a hulladékgyűjtés rendjének megsértése,
- ózónréteget lebontó anyaggal visszaélés,
- radioaktív anyaggal visszaélés,
- nukleáris létesítmény üzemeltetésével visszaélés,
- atomenergia alkalmazásával visszaélés.

Az ózónréteget lebontó anyaggal visszaélés önálló tényállássá vált, amely a hatályban volt szabályozásban a környezetkárosítás tényállásának (2) bekezdésében szerepelt. Érzékelhető volt, hogy a 2010. évi CLXI. törvény 18.§-ával megállapított és 2011. évi január hó 1-jétől hatályos szöveg logikailag nem teljesen illeszkedett a környezetkárosítás alapesetei közé, mely (1) bekezdés súlyosabban büntetendő, mint a következő (2) bekezdés. Ez az elkövetési magatartás – összhangban az Európai Unió 2008/99/EK Irányelve 3. cikk i) pontja szerinti tagállami kötelezettséggel – az új jogszabályban önálló tényállásként szerepel.

A hivatkozott EK Irányelvnek felel meg az atomenergiával kapcsolatos tényállásoknak a környezetvédelmi bűncselekményekkel közös fejezetben való elhelyezése is.

A környezetkárosítás általában a természet egészét, a környezetet védi, míg a természetkárosítás a védett és fokozottan védett terület háborítatlanságát, illetve a természetes környezethez tartozó élővilág gazdagságát, sokszínűségét kívánja megőrizni. Alapvető nemzeti érdekünk fűződik ritka természeti kincseink megóvásához, a kihalófélben lévő, veszélyeztetett állatfajok és növényzet megőrzéséhez, megvédéséhez, ugyanakkor ez a legtöbbször egyetemes érdek is.⁴

A természetkárosítás eddigi 1 tényállása a meglévő 5 bekezdésben nehezen követhető szerkezeti felépítésű volt, megfogalmazása is igen bonyolult. Egyszerűbbé teszi a tényállás követhetőségét a szerkezeti bontás, azzal, hogy a tényállást két külön §-ra bontja. Ennek megfelelően az egyedvédelem a 242.§ alá tartozik, míg a természeti értékek és területek védelmével kapcsolatos rendelkezések az önálló Btk. 243.§-ba kerülnek. A Natura 2000 terület a korábban hatályos Btk. szabályozásban csak körülírt, de nem nevesítetten jelent meg.

Természetkárosítás

242. § (1) Aki

a) fokozottan védett élő szervezet egyedét,

b) védett élő szervezet vagy az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős növény- vagy állatfaj egyedeit, feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket,

c) a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedét jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a természetkárosítás az élő szervezet egyedeinek olyan mértékű pusztulását okozza,

a) hogy az (1) bekezdés *a)* vagy *b)* pontja esetében az elpusztított élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legmagasabb érték kétszeresét,

b) amely az (1) bekezdés *c)* pontja esetében az élő szervezet állományának fennmaradását veszélyezteti.

(3) Aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E § alkalmazásában élő szervezet egyede:

a) az élő szervezet egyedének valamennyi fejlődési szakasza, alakja, állapota,

b) az élő szervezetek keresztezéseként és kereszteződésekként létrejött egyed,

4. Földvári József: Magyar Büntetőjog Különös rész, harmadik átdolgozott kiadás, Rejtjel kiadó, Budapest 1998. 342. o.

c) az élő szervezet egyedének származéka, ami alatt érteni kell az elpusztult élőlényt, valamint annak vagy az élő szervezet egyedének bármely részét, továbbá azt a terméket vagy készítményt, amely a felsoroltak valamelyikéből készült, illetve ezek valamelyikéből származó összetevőt tartalmaz.

„Miniszteri indokolás: A törvény a természetkárosítás tényállását szerkezetileg két külön §-ra tagolja, az első az egyedvédelmi, a második a természeti értékek és területek védelmével kapcsolatos rendelkezéseket tartalmazza. Ezzel a tényállás áttekinthetőbbé, és így valamivel egyszerűbbé, könnyebben kezelhetővé is válik.

A természetkárosítás tényállása szintén keretdiszpozíció. A tényállást kitöltő egyes jogszabályok a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban Tvt.), az Európai Közösségek Tanácsának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 1996. december 9-i 338/97/EGK rendelete, illetve ennek módosításai, a növényvédelemről szóló 2000. évi XXXV. törvény, a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet, a védett állatfajok védelmére, tartására, bemutatására és hasznosítására vonatkozó részletes szabályokról szóló 348/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet, a védett és fokozottan védett életközösségekre vonatkozó korlátozásokról és tilalmakról szóló 67/1998. (IV. 3.) Korm. rendelet, az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet.

A törvény a tényállás háttérjogszabályai, ezek közül is főként a Tvt. fogalomrendszere alapján, valamint az európai uniós tagságra figyelemmel állapítja meg a bűncselekmény elkövetési tárgyait. A természetkárosítás bűncselekményének elkövetési tárgya egyrészt a fokozottan védett élő szervezet egyede, másrészt a védett élő szervezetek egyedei. Ez utóbbiak vonatkozásában a természetkárosítás csak akkor igényel büntetőjogi fenyegetettséget, ha védett élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket. A 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet 1., illetve 2. számú melléklete tartalmazza a védett növény-, illetve állatfajokat, valamint egyedeik pénzben kifejezett értékét. Elkövetési tárgy továbbá az Európai Közösségek Tanácsának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EGK rendelete A. és B. mellékletének hatálya alá tartozó élő szervezet egyede. Az Európai Közösségek Tanácsának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló, 1996. december 9-i 338/97/EGK rendelete tartalmazza a rendelet mellékletében szereplő növény- és állatfajok vonatkozásában a behozatal, a kivitel, valamint a kereskedelem részletes szabályait. A tanácsi rendelet mellékletét módosíthatja az Európai Közösségek Bizottsága is, ilyen pl. az Európai Közösségek Bizottságának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK tanácsi rendelet módosításáról szóló 2012. február 6-i 101/2012/EK rendelet, amely felsorolásszerűen tartalmazza a tanácsi rendelet hatálya alá tartozó növény- és állatfajokat. A tényállás elkövetési tárgyai erre figyelemmel a Bizottság rendeleteiben szereplő, azonban magának a tanácsi rendeletnek a mellékletét képező A. és B. mellékletben felsorolt élő szervezetek egyedei is.

Az élő szervezet egyedének fogalmát a törvény a beépített értelmező rendelkezés keretében a háttérjogszabályok figyelembe vételével határozza meg.

A fenti elkövetési tárgyakra megvalósítható elkövetési magatartások: a megszerzés, tartás, forgalomba hozatal, az ország területére behozatal, onnan kivitel, az ország területén történő átszállítás, a kereskedés, a károsítás és az elpusztítás.

A természetkárosítás minősített esete a fokozottan védett, valamint védett élő szervezetek olyan mértékű pusztítása, amelynek eredményeképp az elpusztított élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett növény- vagy állatfaj egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legmagasabb érték kétszeresét. Minősített eset továbbá az EK rendeletben foglalt, azonban Magyarországon védetté, illetve fokozottan védetté nem nyilvánított élő szervezet egyedének a számottevő pusztulása, ami az élő szervezet adott állományának (populációjának) fennmaradását veszélyeztető pusztulását jelenti.

A gondatlan elkövetés büntetendősége kizárólag a minősített esethez kapcsolódik, az alapeset csak szándékosan valósítható meg.”

243. § (1) Aki Natura 2000 területet, védett barlangot, védett természeti területet vagy védett élő szervezetek életközösségét, illetve azok élőhelyét jogellenesen jelentős mértékben megváltoztatja, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a természetkárosítás a Natura 2000 terület, a védett barlang, a védett természeti terület vagy a védett élő szervezetek életközössége, illetve azok élőhelye jelentős károsodását vagy megsemmisülését okozza.

(3) Aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) E § alkalmazásában Natura 2000 terület alatt a természet védelméről szóló törvényben meghatározott fogalmat kell érteni.

Miniszteri indokolás: Ez a tényállás tartalmazza a természetkárosítás természeti értékek és területek védelmével kapcsolatos rendelkezéseket.

A bűncselekmény elkövetési tárgya a Natura 2000 terület, a védett barlang, a védett természeti terület vagy védett élő szervezetek élőközössége, illetve azok élőhelye. Az egyes kategóriák fogalom-meghatározását a Tvt. adja meg.

A Natura 2000 területek összefoglalóan az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló jogszabály szerinti különleges madárvédelmi területet, különleges természetmegőrzési területet, vagy annak jelölt területet, illetve kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területet, vagy annak jelölt területet jelenti. Ezt a kategóriát az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet vezette be a magyar jogba, emellett az uniós szabályoknak való megfelelés a természetvédelem számára új feladatok egész sorát jelenti. A vadon élő madarak védelméről szóló 2009/147/EK irányelv (madárvédelmi irányelv), valamint a természetes élőhelyek, a vadon élő állatok és növények védelméről szóló 92/43/EGK irányelv (élőhelyvédelmi irányelv) alapján ki kell jelölni a közösségi jelentőségű természeti területeket, az ún. Natura 2000-területek hálózatát. A tényállás e területek védelmét is biztosítja.

A bűncselekmény elkövetési magatartása a megváltoztatás. A megváltoztatás eredménye olyan változás, ami ténylegesen kárt, vagy hátrányt okoz, vagyis minden olyan tevékenység, ami ellentétes a Tvt.-ben meghatározottakkal. A megváltoztatás tehát a terület jellegének, használatának megváltoztatását jelenti, ami egy széleskörű fogalom, ebbe bele tartozik például a terület terjedelmének megváltoztatása is. A jelentős mérték megállapítása minden esetben szakértői kérdés.

Az alapesetben meghatározott Natura 2000-területek, védett természeti területek, a védett barlang, valamint a védett élő szervezetek életközössége, azok élőhelye vonatkozásában a jelentős károsodás, valamint a megsemmisülés már súlyosabb fokban veszélyes a társadalomra, így azok minősített esetként nyernek megfogalmazást. A törvény a bűncselekmény gondatlan elkövetését is büntetni rendeli."

A védett tárgyak körét tehát alapvetően két csoportba sorolhatjuk:

- a) a nemzetközi védelem alá tartozó, valamint
- b) a hazai jogszabályok védelme alá.

A hatályban volt 281. §-ban a meglévő 5 bekezdés 4 bekezdésre csökken, amelyből a 242.§ (1) bekezdés a természetkárosítás alapesetét változatlanul rögzíti, míg a (2) bekezdésbe került a minősített eset, a (3) bekezdésre számozódott a gondatlan alakzat, és a (4) bekezdés tartalmazza az értelmező rendelkezéseket.

Két minősített esetet szabályoz a törvény,- két külön szakaszban - az egyik, amennyiben a pusztulás mértéke egy bizonyos értéket elér, vagy az állomány fennmaradását veszélyezteti.

A másik, amikor a védett tárgyak jelentős károsodását, megsemmisülését eredményező elkövetést rendeli súlyosabban büntetni.

A háttérjogszabályok – főként a Tvt. fogalmai alapján – az európai uniós tagságra figyelemmel állapítják meg a bűncselekmény elkövetési tárgyait.⁵

Nem változik azonban a két külön szakaszban taglalt tényállás keretdiszpozíció jellege, mivel a jogszabályt kitöltő hatályos hazai és nemzetközi szabályozás is változatlan érvényű.

Ennek megfelelően a tényállást kitöltő főbb szabályok:

- a) az Európai Közösségek Tanácsának a vadon élő állat-és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 1996. december 9-i 338/97/EK rendelet és ennek módosításai (a 2003. augusztus 18-i 1497/2003/EK rendelet, a 2004. április 28-i 834/2004/EK rendelet, valamint a Bizottság 2008. március 31-i 318/2008/EK rendelete, továbbá a 2012. február 6-i 101/2012/EK rendelet) továbbá a rendelet A és B melléklete, melyek felsorolásszerűen tartalmazzák a védelem alá tartozó növény-és állatfajokat, valamint a Bizottság 865/2006/EK rendelete (2006. május 4.) a tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról.
 - Ezek a fenti rendelkezések szükségesek a vadon élő állat-és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény (CITES)⁶ rendelkezései teljes betartásának biztosításához.
 - Megemlítendő továbbá a Bonnban, az 1979. év június hó 23. napján kelt, a vándorló vadon élő állatfajok védelméről szóló egyezmény is.⁷
 - a nemzetközi jelentőségű vadvizekről, mint a vízimadarak tartózkodási helyéről szóló Ramsarban, 1971. február 2-án elfogadott egyezmény⁸
 - valamint az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről szóló Berni egyezmény.
- b) 1. a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény,
 2. a növényvédelemről szóló 2000.évi XXXV. törvény,
 3. az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII.. törvény,
 4. a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló, módosított 1996. évi LV. törvény, egységes szerkezetben a végrehajtásáról szóló 79/2004. (V.4.) FVM rendelettel
 5. a védett és fokozottan védett növény-és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi

5. Az Európai Parlament és a Tanács 2008/99/EK Irányelve (2008. november 19.) a környezet büntetőjog általi védelméről

6. lsd. 2. lábjegyzet

7. Magyarországon kihirdette az 1986. évi 6. törvényerejű rendelet, 1986. évi május hó 6.napján

8. 1993. évi XLII. törvénnyel kihirdetett

szempontból jelentős növény-és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V.9.) KÖM rendelet,
 6. a védett állatfajok védelmére, tartására, bemutatására és hasznosítására vonatkozó részletes szabályokról szóló 348/2006. (XII.23.) Korm. rendelet,
 7. a védett és fokozottan védett életközösségekre vonatkozó korlátozásokról és tilalmakról szóló 67/1998. (IV.3.) Korm. rendelet,
 8. ez európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet.⁹

A büntetéssel fenyegetettség, így a kiszabható szabadságvesztés büntetés mértéke csak annyiban változik, hogy az öt évig terjedő szabadságvesztés alsó határa 1 évre emelkedett.

Sajnos az új jogszabály sem ad közelebbi támpontot a jelentős mérték meghatározására, így az továbbra is szakértői kérdés maradt.

Új rendelkezés azonban, hogy a korábban hatályos szabályozással ellentétben az új büntető szabályozás szélesíti a kitiltás büntetés alkalmazhatósági körét. A környezetkárosítás, a természetkárosítás, az orvvadászat, az orvhalászat, a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése és a tiltott állatviadal szervezése elkövetőjével szemben kitiltásnak is helye van.

A bűncselekmény szabálysértési alakzatát a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabs.tv.) 187.§-a szabályozza.

187. § (1) Aki

a) a természetvédelmi államigazgatási szerv engedélyéhez vagy szakhatósági hozzájárulásához kötött tevékenységet engedély vagy szakhatósági hozzájárulás nélkül, vagy az engedélytől, szakhatósági hozzájárulástól eltérő módon végez vagy végeztet, vagy bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget,

b) természeti területen – beleértve a védett természeti, Natura 2000 területet is – a természetvédelmi célokkal össze nem egyeztethető tevékenységet folytat, szemetel, a területet más módon szennyezi, tiltott helyen tartózkodik, engedély nélkül tüzet rak,

c) védett élő szervezet egyedét, származékát vagy barlangi képződményt jogellenesen megrongál, elvisz vagy elpusztít, illetve védett vagy fokozottan védett állatfaj egyedét élettevékenységében jelentős mértékben zavar, szabálysértést követ el.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetőjére a természetvédelmi őr, az önkormányzati természetvédelmi őr is szabhat ki helyszíni bírságot.

A Szabs. tv. 99.§ (2) bekezdés szerint a helyszíni bírság összege ötezer forinttól ötvenezer forintig, hat hónapon belül ismételt elkövetés esetén hetvenezer forintig terjedhet.

Egyebekben a szabálysértés elkövetőjével szemben a Szabs. tv. III. Fejezete szerint a 6. és 8-9.pontok alapján kiszabható jogkövetkezményeknek van helye, így – ötezertől százötvenezer forintig terjedő – pénzbírság és közérdekű munka büntetés alkalmazható, intézkedésként pedig elkobzásnak és figyelmeztetésnek lehet helye.

3.

A keretszabályozás jogalkalmazási nehézségei

A fentiekből láthatóan a keretdiszpozíciót igen terjedelmes, mögöttes hazai és nemzetközi szabályozás tölti ki. A fent említett szabályok a legmeghatározóbb rendelkezések, ám felsorolásuk nem teljes körű.

A magyar szabályozás tehát nem autonóm,- mint a korábbi 1976. évi II. környezetvédelmi törvény volt - hanem keretszabályozás, egy ún. vegyes modell, amelynek tartalmát a közigazgatási szabályozás tölti meg. A bűncselekmény megállapíthatósága alapvetően függ a közigazgatási védelem szintjétől, valamint az elkövetési tárgy értékétől, amennyiben az eléri a büntetőjogi küszöböt.

A keretszabályozás következtében tehát szoros kapcsolatban áll a büntetőjogi szabályozás a közigazgatási normákkal, azonban nem elegendő adott esetben a közigazgatási szabály megsértése, mert a büntetőjogi felelősségnek is meg kell állnia, büntetőjogi felelősséget pedig csak törvény állapíthat meg.

További fontos szempont, hogy a közigazgatási normáknak való esetleges megfelelés nem zárja ki a büntetőjogi felelősséget.

A közigazgatási normarendszer bonyolultsága jelentős szerepet játszik a bűnösség megállapítása során is, melyet a Legfelsőbb Bíróság ítéletében az alábbiak szerint fogalmazott meg, melyben a terheltet az ellene természetkárosítás büntette miatt emelt vád alól felmentette.

A tényállás szerint a vádlott az Egyesült Államokból érkezett a Ferihegyi repülőtérre, ahol a zöld folyosón jelentkezett belépésre és úgy nyilatkozott, hogy nincs elvámolni való áruja. Ezt követően a csomagjaiból előkerült egy darab aligátorfej-preparátum, melyhez az exportáló és az importáló ország engedélyei is szükségesek lettek volna. Az állat a 338/97/EK rendelet B. mellékletében szerepelt, CITES engedélyköteles a származékának behozatala is.

Az első fokú bíróság a vádlottat bűnösnek találta természetkárosítás büntetében, és ezért őt megrovásban részesítette, a lefoglalt aligátorfejet pedig elkobozta.

Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a külföldre utazó, illetőleg onnan jövő, vagy hazautazó személyeknek kötelessége felderíteni a kivihető, illetőleg behozható engedélyhez kötött, vagy egyéb speciális feltételekre vonatkozó információkat. Ez vonatkozhat sok esetben élelmiszerre vonatkozó korlátozásokra, aranytárgyra, vagy éppen vámmentesen behozható értékhatárra, illetve jelen esetben speciális védett származékra.

Az elsőfokú ítélet ellen az ügyész jelentett be fellebbezést az alkalmazott joghátrány súlyosítása végett.

Az ügyben másodfokon eljáró bíróság az első bírói határozatot helybenhagyta.

A jogerős bírósági határozat ellen az ügyészség jelentett be a terhelt javára felülvizsgálati indítványt, mivel a jogerős másodfokú bírósági végzés meghozatala előtt módosult a behozatali szabályozás, amely lehetővé tette személyenként négy darab megmunkált aligátor preparátum behozatalát. Az igazgatási szabály megváltozása folytán a másodfokú határozat meghozatala idejére a terhelt cselekménye elvesztette a jogellenességét, így a Btk. 2.§-ában foglalt, az anyagi jogszabály időbeli hatályával összefüggő rendelkezés következtében a természetkárosítás büntette miatt emelt vád alól fel kellett volna menteni.

A Legfelsőbb Bíróság az első fokú döntést azonban a kifejtetteken túl egyéb okból is jogsértőnek találta.

„A terhelt által elkövetett cselekmény azonban ritkább, a határ átlépéséhez kapcsolódó általánosan ismert, vagy a hatósági tájékoztatások alapján könnyen megismerhető jogi előírásoknál nehezebben felkutatható, megismerhető tilalmat sértett. A védett, fokozottan védett, vagy nemzetközi szerződések oltalma alá tartozó növény-és állatfajok bonyolultan szabályozott, igen terjedelmes listájának felkutatása és megismerése bizonyos szakértelmet, több tekintetben jogi szaktudást feltételez, a vonatkozó jogszabályok és nemzetközi jogi aktusok keresése és egybevetése nem egyszerű, a tilalmi listák időről időre változnak, emiatt pontos tartalmukról az adott cselekmény idején célszerű mindig újról tájékozódni.

A terhelt a neki felrótt bűncselekmény körülményeiből kivehetően elutazása előtt nem készült fel a később dísz tárgyként megvásárolt aligátorfej behozatalára, melyet öletszerűen, csekély összegért, egy nyilvános üzletben vásárolt. A körülményeket figyelembe véve életszerűtlen neki felrótni a védett állat-és növényfajokkal összefüggő tájékozódás elmaradását. Aki véletlenszerűen és csupán alkalmilag sérti meg az egyébként nehezen hozzáférhető, bonyolult igazgatási jogszabályokkal rendezett előírásokat – alapos okkal hivatkozik cselekménye társadalomra veszélyességében való tévedésre.” (Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.360/2007/5.sz. ítélet)

4.

A természetkárosítás törvényi tényállásának elemzése

A bűncselekmény elkövetési tárgya a *fokozottan védett élő szervezet egyede, valamint a védett élő szervezet egyede* abban az esetben, ha értéke eléri azt a küszöböt, amely a bűncselekmény elkövetését megállapíthatóvá teszi. (13/2001. (V.9.) KÖM rendelet 3. és 4. melléklete, amely meghatározza a növény-és állatfajokat, valamint egyedeik pénzben kifejezett értékét.)

Elkövetési tárgyai a bűncselekménynek a *természeti értékek és területek* is, amelyek különleges védelmi és megőrzési területek, összefoglalóan a Natura 2000 területeket jelenti, mely fogalmat az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X.8.) Korm. rendelet vezetett be.

Elkövetési tárgya továbbá a *védett természeti terület és a védett barlang*. A védett természeti terület két fő típusa – a védelem jelentősége és a védetté nyilvánításra jogosultság szerint – az országos és helyi jelentőségű védett természeti terület. Egy földterület helyi szintű oltalmát a települési önkormányzati rendelet keletkezteti, országos jelentőségű védetté nyilvánítás miniszteri rendeletben történhet. Országos jelentőségűnek kell tekinteni a törvény erejénél fogva (ex lege) védett természeti területet.¹⁰

A védett természeti terület a védelem kiterjedtségének, céljának, hazai és nemzetközi jelentőségének megfelelően a Tvt. 28.§ (1) bekezdése alapján lehet: - *jogszabály által védetté nyilvánított, így országos jelentőségű védett természeti területek*: a nemzeti park, a tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület és természeti emlék. Járulékos, különleges védelmi kategória a fokozottan védett természeti terület, a tudományos rezervátum, a bioszféra rezervátum, az erdőrezervátum.

A Tvt. 23.§ - a felsorolja, hogy a *törvény erejénél fogva védelem alatt* áll valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, szikes tó, kunhalom, földvár és a törvény ezeknek részletes definícióját is adja.

Egy adott terület védetté nyilvánításának tényét az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyezni. (Tvt. 26.§ (2) bekezdés) Ennek alapján a területek védettségének megállapítása tekintetében a közhiteles ingatlan-nyilvántartási adatok és bejegyzések iránymutatást adnak.

A törvény az élő szervezetek *életközösségére* és azok *élőhelyére* is kiterjeszti a büntetőjogi védelmet, melynek pontos meghatározását a Tvt. 4.§-ban határozza meg.

Eszerint *élőhely* az a meghatározható térbeli egység, ahol adott élő szervezet és állománya (populáció) vagy élőlények életközössége a természeti rendszerben előfordul és a kialakuláshoz, fennmaradáshoz, szaporodáshoz, tenyésztéséhez szükséges környezeti feltételek adottak. (Tvt.4.§ i) pont).

Életközösség (társulás) pedig az élővilág egy meghatározott élőhelyen található olyan szerveződése, amelyben a különböző élő szervezetek állományai meghatározott kapcsolatrendszerben élnek együtt.

A környezetvédelem alanya általában a közigazgatási jog kötelezettjeként egy speciális alany, aki alapvetően természetes személy. Ez következik a törvény „aki” megszövegezéséből, bár ez behatárolt is lehet, és nem biztos, hogy vonatkozik mindenkire. A cselekmények alanya jogi személy is lehet, amely szervezeti felelősségi rendszert az európai uniós normáknak való megfelelés hozta életre.¹¹

A jogi személy felelősségéről szóló szabályozás némileg megtörte a bűnfelelőség hazai elvét, bár a jogi személy büntetőjogi szankcionálását közvetetten mégis a jogi személy nevében, vagy érdekében cselekvő természetes személy felelőssége alapozza meg. Az új Btk. 63.§ (1) bekezdés i) pontja az intézkedések között sorolja fel az ilyen jellegű jogkövetkezményeket és utal a külön jogszabályra, amely meghatározza ezek részletes szabályait.

A cselekmény elkövetési magatartása valamely engedély nélküli, illetve annak kereteit túllépő, vagy tiltott tevékenység.

A bűncselekmény elkövetése tipikusan védett terület átalakításával, védett madarak, vadak kilövésével, növények gyűjtésével valósul meg. Sok esetben vámellenőrzések során kerülnek elő a vadászatokból elejtett példányok, vagy a külföldi tartózkodás alatt vásárolt „szuvenírek”, távol-keletről származó kígyópálinkák, elefántcsontékszerek, lakásdísznek szánt preparátumok.

Megnőtt a kihalófélben lévő veszélyeztetett állatok, növények nemzetközi kereskedelme is, nem törődve az ismeretlen kórokozók behurcolásával és a veszélyeztetett fajok egyedszámának csökkentésével. A hazai flóra és fauna ismert fajai is védelem alatt állnak, így büntetőeljárások folytak denevér, pióca, éti csiga, ürge, hóvirág gyűjtése, pusztítása miatt. Kb. a 2000. évtől kezdett elszaporodni a külföldi vendégvadászok gasztronómiai szokásból való védett madárállomány irtása, így kilövik a fűrjeket, mezei pacsirtát, réti pityert. Előfordul sajnos, hogy magyar szervezők, vadászok segítségével, tiltott vadászati módszerekkel, tiltott módon ejtenek el nagy számban cigányrécét, barázdabillegetőt, mezei és búbos pacsirtát.

11 . Az Európai Tanács 2003/80/JHA kerethatározat 6. Cikkének megfelelően a 2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről

Egy jelentős természetpusztítás a Nagy-alföldön történt, amikor magyar vadászszervezők és olasz vendégvadászok 40 védett madárfaj közel 12.000 egyedét kilőtték azzal a szándékkal, hogy azokat lefagyasztva Olaszországba szállítják. A bíróság 6 magyar és 5 olasz állampolgár bűnösségét mondta ki és a jogerős ítélet 6 hónap és 3 év közötti végrehajtandó, illetve végrehajtásában próbaidőre felfüggesztett börtönbüntetés, valamint a kár teljes megtérítése volt.¹²

Napjainkban egyre jobban terjednek a távol-keleti országokból internetes rendelésekre küldött szállítmányok, melyekben védett növényekből és állatokból származó gyógyhatású, vagy annak feltüntetett készítmények találhatók.

A törvény szerinti elkövetési magatartások lehetnek:

- jogellenes megszerzés: a birtoklás keletkezése, a jogellenesen történő birtokbavétel, az állat elejtése, a növény leszakítása stb.
- tartás: a birtokállapot fenntartása
- forgalomba hozatal: kereskedelmi forgalmon kívüli birtokváltozás pl. csere
- az országba behozatal, kivitel, átvitel: kereskedelmi forgalmon kívüli mozgatás
- kereskedelem: tágabb, mint a forgalomba hozatal, mert ide tartozik a megrendelés, szerződéskötés, raktározás, szállítás stb., jellemzője a rendszeresség és a rendszere haszonszerzésre törekvés
- károsítás: mindazon cselekmények, melyek során az adott élő szervezet egyede nem pusztul el, de jelentős sérelmeket szenved, pl.- a miniszteri indokolás szerint - a madár repülésképtelenné tétele
- elpusztítás: olyan változás előidézése, ami kizárja a további életfunkciót pl. az állat megölése, a növény leszakítása, fa kivágása, az elkövetési tárgy megsemmisítése.

A (2) bekezdés elkövetési magatartása a **jogellenes**, jelentős mértékű megváltoztatás. A jogellenesen jelenti az engedély nélküli, illetve az engedély kereteit túllépve, valamint a tiltott módon történő cselekményeket is.¹³

A büntető jogi felelősség megállapításánál az egész jogrendszert figyelembe kell venni, mivel a büntető jogon kívüli más jogszabályok adott esetben kizárhatják a büntetőjogi felelősséget.

A jogellenességet így kizárja a hatósági engedély, mivel ez esetben a társadalomra veszélyesség kizárt, valamint a végszükségben történő cselekvés. (utóbbi büntethetőséget kizáró okként az új Btk. 15.§ f) pontja alapján.)

12 . Dr. Bonomi Nóra Katalin: A magyar ügyész szervezet környezetvédelmi tevékenységéről, Brüsszel, 2010. október 19.

13 . A törvényhelyhez fűzött miniszteri indokolás – Complex Jogtár Plusz

A jogellenességet továbbá kizárja a Tvt. 9.§ (5) bekezdése is, amelynek értelmében kivételt képez az emberi egészség, a természetett növények, valamint a tenyésztett állatok védelme érdekében végzett, az élő szervezet állományának - külön jogszabályban meghatározott – szabályozása, valamint az élő szervezetekkel folytatott rendeltetésszerű gazdálkodás.

A **megváltoztatás** eredménye olyan változás, amely ténylegesen kárt, vagy hátrányt okoz, vagyis minden olyan tevékenység, ami ellentétes a Tvt-ben foglaltakkal. A megváltoztatás jelentheti a terület terjedelmének, a jellegének, a használatának a megváltoztatását.

A jelentős mérték megállapítása minden esetben szakértői kérdés.

Azt, hogy mi minősül jelentős megváltoztatásnak mindig az adott, konkrét helyzet dönti el pl. hogy egy adott elkövetési tárgy mennyire rongálódott meg, a károsodásnak mekkora a kiterjedése, mely a bírói szakban csaknem minden esetben mérlegelési kérdés.

A Btk. 243.§ (2) bekezdése szerinti bűntett akkor valósul meg, ha a természeti terület jogellenes megváltoztatása jelentős mértékű. Annak megítélése pedig, hogy a megváltoztatás jelentős mértékű-e, a bíróság kompetenciájába tartozik.¹⁴

Ez utóbbi problémát érintem még a későbbiekben a cselekmény minősítése és a szakértői tevékenység vonatkozásában is.

A 242.§ (2) bekezdése rögzíti a *minősített esetet*, mely a fokozottan védett és védett élő szervezetek olyan mértékű **pusztulása**, amely a viszonyítás alapját képező védett egyedek pénzben kifejezett értékének a kétszeresét eléri.

Minősített eset továbbá az EK rendeletben foglalt, de Magyarországon sem fokozottan, sem védetté nem nyilvánított élő szervezet egyedének számottevő pusztulása, ami az adott élő szervezet állományának fennmaradását veszélyeztető pusztulást jelenti.

Amennyiben az adott egyed mind a hazai, mind az EK rendelet szerinti védettséget élvez, a minősített esetet a Btk. 242.§ (2) bekezdés a) pontja alapján kell megállapítani.

A Natura 2000 területek, védett természeti területek, barlangok, valamint az élő szervezetek életközössége, azok élőhelye vonatkozásában a jelentős károsodást, és a megsemmisülést, mint társadalomra magasabb fokban veszélyesebb magatartást rendel a törvény szigorúbban büntetni.

A gondatlan elkövetés büntethetősége a törvény szerint kizárólag a minősített esethez kapcsolódik, ebből kifolyólag az alapeseteket csak szándékosan lehet elkövetni.

A fogalom-meghatározások jogértelmezési nehézségei

A fogalom-meghatározások jelentősége abban áll, hogy alapvetően befolyásolja a tényállás megállapíthatóságát, valamint az elkövetett cselekmény minősítését.

A természetkárosítás büntettének megállapíthatóságánál a törvényi tényállás szerinti természeti értékek jogi fogalmát és a védettség megállapításának feltételeit a természetvédelemről szóló törvény rendelkezései alapján kell vizsgálni. (BH 2007/36.)

A fogalmak értelmezése komoly kihívást jelent az igazságszolgáltatás számára, gyakorta egy-egy fogalom tartalommal való megtöltése is kevésbé jogi, hanem inkább tudományos-technikai kérdés, amelynek eldöntése szakértői, illetve szakértői szervezet közreműködését igényli.

Erre példaként szolgál a vadon élő madarak védelmével kapcsolatosan az Európai Bizottság kontra Finn Köztársaság jogesete¹⁵, mely arról szól, hogy vadászat csak akkor engedélyezett, ha „kis számú” egyedet érint.

Ezt a mennyiséget egy szakértői bizottság (ORNIS) kimunkálta és úgy határozta meg, hogy a kis számú egyed alatt az érintett populáció éves halálozásának 1%-ánál alacsonyabb számú elejtett egyednek kell érteni a nem vadászható fajok vonatkozásában és kb. 1%-nak megfelelő elejtett egyednek a vadászható fajok esetében.

Megállapítja a határozat *„...igaz ugyan, hogy az ORNIS bizottság által kidolgozott kis számú (egyed) kritériuma jogilag nem bír kötelező erővel, azonban a jelen ügyben, e bizottság véleményeinek tudományos tekintélye alapján és mivel nincs más ezzel ellentétes tudományos bizonyíték, a Bíróság felhasználhatja azt viszonyítási alapként.”*

A fogalmak pontosságára és fontosságára mutat rá a Bizottság és az Egyesült Királyság vitája, melyben a Bizottság úgy vélte, hogy az Egyesült Királyság helytelenül ültette át az egyes állatfajok természetes elterjedési területükön való szigorú védelmének érdekében, a párási, költő- vagy pihenőhelyek károsításának vagy elpusztításának tilalmára vonatkozó kötelezettségét.

15 . 105 C-344/03, 2005. december 15. (ECR 2005 I-11033)

A nemzeti jogszabály a „kárt okoz” (to damage) igét használta szemben az élőhelyekről szóló irányelv angol változatának 12. cikke (1) bekezdésének d) pontjában alkalmazott „deterioration” azaz „állapotromlás” helyett. A Bizottság aggodalmát fejezte ki, hogy a „kárt okoz” fordulat azt sugallhatja, hogy a gondatlanságból, vagy mulasztásból eredő károsodások nem tartoznak ide. A károkozás és az állapotromlás nem azonos fogalmak, és az első megfogalmazás szűkebb értelmet ad ugyanannak a kérdésnek, melyet az adott ügyben az Egyesült Királyság el is fogadott.¹⁶

A jelentős mértékű megváltoztatás hiányának következtében gyakori eredmény a vádlott bűncselekmény hiányában történő felmentése.

Az elsőfokú bíróság a vádlottat bűnösnek találta természetkárosítás büntetében, valamint rongálás büntetében és ezért halmazati büntetésül összesen 200.000.- Ft pénzbüntetésre ítélte. A vádlott egy barlang felszíni védőterületét képező természetvédelmi területen kb. 300 m² területen a teljes fás - és lágyszárú növényzetet kiirtotta. A szomszédos területről átnyúló „tereprendezés” megváltoztatta az adott területet, továbbá a barlang beszivárgási viszonyait is veszélyeztette, az általa okozott rongálási kár a 2.000.000.- Ft-ot meghaladta.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletet megváltoztatta és a vádlottat a természetkárosítás büntette miatt emelt vád alól felmentette. Mellőzte a halmazati jellegre való utalást és csökkentette 90.000.- Ft-ra a kiszabott pénzbüntetést.

Az ítélet indokolása szerint a vádlott magatartása ugyan jogellenes volt, hiszen jogszabályi hatósági engedéllyel nem rendelkezett, a szándékos elkövetése sem volt vitás, mivel a terület természeti védettségére már az első napon felhívták a figyelmét, azonban tovább folytatta a „tereprendezést”.

A másodfokú bíróság álláspontja szerint a vádlott tevékenysége által érintett terület a védett természeti terület egészéhez képest annak csupán 3,3 %-át érintette, ezért a szakértői véleményre alapítottan jelentős mértékű változtatás a területen nem következett be. Jelentős mértékű megváltoztatás hiányában pedig a természetkárosítás bűncselekménye nem volt megállapítható.

Ezért a vádlottat a másodfokú bíróság természetkárosítás büntetének vádja alól bűncselekmény hiányában felmentette és a 2.000.000.- Ft-ot meghaladó növényzet megsemmisítése miatt csak rongálás büntetében találta bűnösnek. A másodfokú bíróság a természetvédelmi területen történő elkövetést pedig csupán súlyosító körülményként értékelte.

16 . C-6/04. sz. ügy Bizottság kontra Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága 2005. október 20. (ECR 2005 I-09017.)

Az ügyészi fellebbezés következtében eljáró harmadfokú bíróság szintén úgy foglalt állást, hogy a vádlott cselekménye nem eredményezte a természetvédelmi terület jelentős mértékben történő megváltoztatását, ezért a másodfokú bíróság ítéletét helyben hagyta. *(Fővárosi ítéletábrla, mint harmadfokú bíróság 6.Bhar.153/2011/4.sz. végzés)*

Aktuális jogalkalmazási problémát vet fel pl. az *egyed* fogalmának meghatározása is.

A kerületi bíróság előtt folyamatban lévő ügyben a vádirat benyújtására 2007-ben került sor, az ügyben a bizonyítási eljárás van folyamatban, elsőfokú határozat még nem született.

A vádirat egyik pontja szerint a külföldi állampolgárságú vádlottak külföldről Magyarországra rendszeresen tokhalikrákat importáltak, melyeket belföldön viszonteladóknak és éttermeknek forgalmaztak. A tokhalalakúak természetvédelmi szempontból jelentős állatfajnak minősülnek, és a Magyarországon honos védett és fokozottan védett állatfajokkal azonos védettséget élveznek. A tokhalalakúak (ismertebb nevén beluga kaviár) egyedei, így a faj származékának adásvétele, az országba behozatala, a 338/97/EK rendelet szerint és CITES-engedélyhez is kötött.

A példány (egyed) meghatározása a Tvt. 4.§-ának n) pontja alapján az élő szervezet, és annak valamennyi fejlődési szakasza, alakja, állapota, származéka, ebből következően az egyedek eszmei értékének számításánál a halikrát – amelyből a kaviár készült – darabonként kell figyelembe venni. Az ikrakonzervek összesen mintegy kb. 250.000 darab tokhalalakútól származó ikrát tartalmaztak, melyek együttes értéke a vádirat szerint 4.919.600.000 forint, amely meghaladja a 13/2001.(V.9.) sz. Környezetvédelmi Miniszteri rendelet 1.§ (2) bekezdése alapján megállapított legmagasabb érték (1.000.000,- Ft) kétszeresét. Ennek megfelelően az ügyészség a régi Btk. 281.§ (1) bekezdés b) és c) pontjaiba ütköző és a (3) bekezdés a) pontja szerint minősülő folytatólagosan elkövetett természetkárosítás büntetével vádolta meg az elkövetőket. *(Fővárosi Főügyészség KÜO.1192/2006/49-I. sz. vádirat)*

Az eset arra az érdekes jog-illetve fogalomértelmezési problémára hívja fel a figyelmet, hogy amennyiben 1 darab tokhalalakú egyed (a benne lévő ikrákkal együtt) a terheltek elkészítenek pl. halászlének, az elkövetési érték tekintetében egy darabnak és egy darab szerinti 10.000.- Ft értéknek számítana, abban az esetben azonban, ha a hal ikráit használják fel, az elkövetési érték sokszorozódik ezerszeresen az ikrák értékszámával. A büntetőjogi felelősség megállapításához nyilván szakértői kirendelésekre kerül sor, és a lefolytatott bizonyítási eljárás eredményeként az eljáró bíróságnak véleményt kell alkotnia az egyed fogalmának értelmezéséről, és annak indokáról.

5.

A bűncselekmény fogalmának elemei

A bűncselekmény fogalmának elemei:

- tényállásszerűség (büntető rendeltség)
- társadalomra veszélyesség és a
- bűnösség (szándékosság, gondatlanság)

A formálisan tényállásszerű törvényi tényállást kimerítő cselekmény csak akkor nem bűncselekmény, ha az elkövetéskor teljesen nélkülözte a társadalomra veszélyességet.¹⁷

A bűncselekmény fogalmi eleme a bűnösség. A „*nullum crimen sine culpa*” elve azt jelenti, hogy egy adott bűncselekményt bűnösen kell elkövetni azért, hogy büntethető legyen. Bűnösség nélkül nincs büntetőjogi felelősség, miként azt a Legfelsőbb Bíróság 2/1999. BJE jogegységi határozatában – a segítségnyújtás elmulasztásának minősítése kapcsán - kifejtette.

A Különös Rész törvényi tényállásaiban csak a gondatlanságra van külön utalás, mivel főszabályként a szándékos elkövetés büntetendő.

A bűnösség az elkövetőnek a bűncselekményhez való egyedi, pszichés viszonyát jelenti, amely szándékosság vagy gondatlanság lehet, azaz szándékosan elkövetett tevékenység vagy mulasztás.

A szándékosság lehet egyenes, vagy eshetőleges, míg a gondatlanság tudatos, vagy hanyag gondatlanságot jelent.

A gondatlanság csak akkor alapozhatja meg a büntetőjogi felelősséget, ha ezt az alakzatot a törvény bünteti.

Fogalmilag csak a szándékos bűncselekménynek lehet kísérlete, tehát a csak szándékosan elkövethető fordulatok esetében lehet helye kísérlet megállapításának.

A Legfelsőbb Bíróság ítéletében kifejtett véleménye szerint:

„ A jogirodalom a társadalmi veszélyesség tudatát adottnak tekinti, ha az elkövető akár magatartásának jogilag tilalmazott volta, akár erkölcstelen jellege, akár veszélyessége ismeretében hajtja végre cselekményét. Ám, ha e feltételek mindegyike hiányzik, az elkövető ténylegesen nincs tudatában cselekménye társadalomra veszélyességének. Különösen gyakori ez olyan büntetőjogilag tilalmazott magatartások esetében, melynek során az elkövető ténylegesen a kerettényállást kitöltő igazgatási szabályt szegi meg.

¹⁷ . Dr. Kukorelli István megállapítása a BH. 1994/471. számra hivatkozva a 13/2000. (V.12.) AB határozathoz fűzött indokolásban.

Az igazgatási jellegű rendelkezések alapos ismerete általában csak az e jogszabályokkal rendszeresen vagy hivatalból foglalkozó személyek, illetve olyanok tekintetében várható el, akik egyéb okból az igazgatási rendelkezésekkel szabályozott területen fejtik ki rendszeres tevékenységüket. Ám aki véletlenszerűen és csupán alkalmilag sérti meg az egyébként nehezen hozzáférhető, bonyolult igazgatási jogszabályokkal rendezett előírásokat – alapos okkal hivatkozik cselekménye társadalomra veszélyességében való tévedésre.” (Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.360/2007/5.sz.ítélet)

Hasonlóan foglalt állást a Legfelsőbb Bíróság – bár a terhelt védekezést nem fogadta el – abban az ügyben, melyben az elsőfokú bíróság természetkárosítás büntetében mondta ki a vádlottat amiatt, hogy egy külföldi vadászaton szürke farkast ejtett el és annak koponyáját és lenyúzott bőrét egy határátkelőhelyen Magyarországra kívánta hatósági engedély nélkül behozni. A terhelt védekezésében tagadta, hogy tudott volna arról, hogy a behozatal CITES engedély-köteles.

Az első fokú bíróság bűnösnek mondta ki természetkárosítás büntetében és ezért összesen 300.000 Ft pénzbüntetésre ítélte, a farkasbőrt és koponyát elkobozta. A másodfokú bíróság az első fokú bíróság ítéletét helyben hagyta.

A védelem felülvizsgálati eljárást indítványozott arra hivatkozással, hogy tévesen állapították meg a szándékos elkövetést, mivel a terheltnek a CITES engedély beszerzési kötelezettségéről nem volt tudomása, és arról sem, hogy utólag sem állítják ki. Ezért a cselekmény tekintetében még az eshetőleges szándéka sem állapítható meg, a régi Btk. 280.§ (1) bekezdés c) pontjának pedig nincs gondatlan alakzata.

A Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy az *„ítélkezési gyakorlat következetes abban, hogy a büntető jogszabály létezésében, a büntetőjogi tilalomban való tévedés közömbös. E főszabály alól kivételt képezhet a büntetőjogi keretdiszpozíció tartalmát kitöltő igazgatási jogszabályt érintő tévedés, amely az elkövetőtől várható ismeretekre és az elkövetés sajátos viszonyaira tekintettel - adott esetben értékelhető társadalomra veszélyességben való tévedésként.”* Ez azonban a terheltre nem vonatkoztatható, aki tapasztalt, külföldi vadászatokon is gyakran részt vevő vadász. Ezért a Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati indítványt elbírálva a jogerős bírósági határozatot hatályában fenntartotta. *(Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.843/2008/5.sz. végzés)*

A fentiekől eltérően értelmezte az egyik városi bíróság ítéletében azt a vádlotti hivatkozást, hogy nem volt tudomása arról, miszerint egy kaméleon tetem behozatala engedélyhez kötött. Ezért a vádlott bűnösségét természetkárosítás büntetében megállapítva megrovásban részesítette, a kaméleon tetemet pedig elkobozta.

A bíróság a vádlotti védekezés kapcsán, - miszerint nem volt tudomása a behozatali engedélyhez kötöttségről - kifejtette, hogy *köztudomású tény* - még az átlagos műveltségű polgár számára is, hogy a kaméleon védett állat, ennek következtében fokozott nemzetközi védelem alatt áll, így védekezése nem mentesítheti a büntetőjogi felelősség alól. A bíróság megjegyezte, hogy a reptéri zöldfolyosó igénybe vétele ráutaló magatartásnak minősül a szándék szempontjából, így a vádlottnak azt mindenféleképpen tudnia kellett, hogy legalább bejelentési kötelezettséggel tartozik a behozni szándékolt tetemmel kapcsolatban.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. (*Fővárosi Bíróság, mint másodfokú bíróság 24.Bf.XIX.6729/2005/4.sz. végzés*)

6.

Egység, többség, halmazat

Az egységet és a halmazatot azért kell elhatárolni egymástól, mert a halmazatra az általános részi előírások súlyosabb elbírálást tesznek lehetővé, mintha az elkövetőt csupán egyetlen bűncselekménnyel vádolnák.

A büntetőjogi dogmatikában, ha az elkövető egyetlen cselekménye valósít meg több bűncselekményt alaki halmazatról van szó, ha pedig több bűncselekménye valósít meg több bűncselekményt anyagi halmazat jön létre.

A környezetkárosítás büntette és a természetkárosítás alap és minősített esetének viszonyát egymáshoz képest az elkövetési tárgyra tekintettel a *specialitás* jellemzi, tehát ilyen esetben a természetkárosítás megállapításának van helye, a két bűncselekmény egymással alaki halmazatba nem kerülhet.

Amennyiben az elkövetési magatartás mindkét tényállás elkövetési magatartását sérti a környezetkárosításba a természetkárosítás beolvad, - bár nem kizárt, hogy a súlyosabb büntetési tétel esetén a természetkárosítás átfogja a környezetkárosítást.¹⁸

Több állat- vagy növényfaj tekintetében elkövetett cselekmény, vagy többféle elkövetési magatartás egyidejű vagy egymást követő tanúsítása nem valósít meg többrendbeli cselekményt, hanem természetes egység valósul meg.

Azonban a jogtalan eltulajdonítás érdekében történt elpusztítás a lopással halmazatot alkot. (BH 1984.305.)

18 . Vida Mihály: A közegészség elleni bűncselekmények, in: Horváth Tibor-Kereszty Béla-Maráz Vilmosné-Nagy Ferenc-Vida Mihály: A magyar büntetőjog különös része 559. o.

A vagyon elleni bűncselekmények és a természetkárosítás között lehet halmazati kapcsolat, amennyiben jogtalan eltulajdonítás céljából következik be a védett növény, vagy állat károsodása, pusztulása. Ebben az esetben a természetkárosítást és az elkövetési érték szerint minősülő lopás bűncselekményét halmazatban kell megállapítani.

A helyrehozhatatlan károsodást előidéző természetkárosítás büntettét, valamint a rongálás büntettét valósítja meg a mezőgazdasági vállalkozó, aki kellően nem gondoskodott arról, hogy a lovai az Országos Természetvédelmi Hivatal által szigorúan védetté nyilvánított erdőterületre ne hatoljanak be, és így az elkóborolt állatok a gyertyán- és bükkfák kérgének lerágásával és a trágyázással a természetet ért olyan károsodást okoztak, amely végleges jellegű és helyrehozhatatlan lett. (BH 2001.512)

Természetkárosítás büntettét és rongálás büntettét valósítja meg az elkövető, aki a Balaton védett természeti területén a mederkezelői engedélyben foglaltaktól eltért és mederkotrás végzése során eltávolította az ingatlan előtt húzódó nádast, így a hatásterületen élő teljes növényzet elpusztult. *(Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.226/2010/5.sz. ítélet)*

7.

A szakértő szerepe a jogalkalmazásban

A fogalmak meghatározásánál már említettem, hogy önmagában már a fogalom tartalmi meghatározása is szakértő igénybevételét indokolhatja.

Ez az igény fokozottan jelenik meg a tényállások megállapítása során. A bírósági ügyekben egyre bonyolultabb életviszonyok között, rohamosan fejlődő tudományos és technikai fejlődés mellett a jogászok szakértői szintű tárgyi tudással egyszerűen nem tudnak rendelkezni. Az ügyben eljáró bíró számára egyre kevésbé a jogkérdések, mint a tényállás megállapítása jelenti a kihívást.

Számos esetben nehézséget okoz a környezetet ért károk tudományos precizitású számszerűsítése.

Az igazságügyi (bírósági) szakértő az a személy, vagy intézmény, aki a rendelkezésre álló adatokat elemzi, összefüggéseket vizsgál, értékeli és az eredményt, mint különleges tolmács, a bírónak interpretálja. Ebből következik, hogy az igazságügyi szakértő a szakértői vizsgálat és a bizonyítás körében különösen fontos segítőtje a bírói munkának. Megfigyelhető, hogy az igazságszolgáltatás klasszikus hármas

egységét tekintve, amely a bíróból, ügyészből és az ügyvédből áll, egyre jelentősebbé válik a negyedik résztvevő, az igazságügyi szakértő szerepe.¹⁹

A szakértés egy komplex tevékenység, mert nem elegendő egy tudományág kiváló művelése, hanem azokat a bíróság számára értékelhető, azaz döntésre alkalmas módon kell prezentálni. Ily módon tisztában kell lennie a jogszabályi tényállás megállapításához szükséges adatokkal, információkkal is, és szükséges, hogy a vizsgálatok költséghatékony módszerét is válassza. Az igazságügyi szakértés tárgyilagosságot és tárgyyszerűséget is megkövetel.

Az USA Halászati és Vadonélők Nyomozási Laboratóriuma (The U.S. Fish & Wildlife Service Forensics Laboratory) az egyetlen laboratórium, amelyet az élővilág ellen elkövetett bűncselekményeknek szentel. A laboratórium nagyon hasonlít egy "tipikus" rendőrségi laboratóriumra, kivéve, hogy az áldozat egy állat.

Megvizsgálják, azonosítják, és összehasonlítják a bizonyítékokat széles körű tudományos eljárások és eszközök segítségével.

Az USA Halászati és Vadonélők Nyomozási Laboratóriuma a világ egyetlen teljes szolgáltatást nyújtó rendőrségi laboratóriuma, amely a vadonélő állatok nyomozására specializálódott. Az intézmény támogatja a végrehajtásban résztvevő ügynökök és felügyelők munkáját, akik védik a fenyegetett és veszélyeztetett fajokat, akik bíróság elé állítják az illegális vadászattal, orrvadászattal és csempészéssel foglalkozókat, és akik nyomoznak a több millió dolláros nemzetközi feketepiacon, védve a vadon élő állatokat.

Az USA Halászati és Vadonélők Nyomozási Laboratóriumát 1988-ban alapították. A laboratórium a CITES és az Interpol Vadonélő Államvédelmi Csoportjának a hivatalos bűnügyi laboratóriuma is. A 40 ezer nm²-es laboratóriumban tudósok és technikusok dolgoznak.

A laboratórium fő tevékenysége:

- azonosítja az egyes fajok, alfajok részeit és alrészeit,
- meghatározza az állat halálát: ujjlenyomat, ballisztikai vizsgálat, fegyverek, állati vér, toll, bőr és egyéb biológiai anyagok vizsgálata
- segít megállapítani, amennyiben jogsértés történt
- azonosítja és összehasonlítja a fizikai bizonyítékokat, és megpróbálja összekapcsolni a gyanúsítottat, a sértettet és a tetthelyet.

19 . Környezetvédelmi jogesetek és szakértői tevékenység, KJK Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2001. 319. o. 5. cím 3. bekezdés

A laboratórium tudományos szakemberei által végzett elemző tevékenység 4 csoportba osztható:

1. bűnügyi helyszíni nyomozás
 - a. a bizonyíték megkeresése
 - b. a bizonyíték védelme és biztosítása
 - c. a helyszín dokumentálása és térkép készítése a bizonyítékok elhelyezkedéséről
 - d. a bizonyíték lefényképezése
 - e. a bizonyítékok összegyűjtése és megőrzése
2. halál okának meghatározása
3. osztálybeli karakterelemzés
4. egyéni elemzés.

Az intézmény küldetésének teljesítése során támogatja a szövetségi bűnüldözést 200 különleges ügynökkel és nyomozóval az USA mind az 50 államában és a kb. 150 országban, akik aláírták az ENSZ CITES egyezményét, - így többek között Magyarország megkeresésére is végezhetnek vizsgálatot.

A laboratórium nemzetközi megkereséseket is teljesít, és ezeket - adott esetben, nyilván a kért vizsgálat típusától is függően - akár **térítésmentesen** is elvégzik.

Ismereteim szerint a bírósági gyakorlatban nem jellemző külföldi szakértő, vagy szakértői intézet kirendelése, jóllehet a hatályos eljárásjogi szabályozás ezt lehetővé teszi.

A külföldi szakvélemény készítésének lehetőségét érdemes megfontolás tárgyává tenni különösen olyan esetekben, ha a hazai technikai fejlettség nem, vagy nem megfelelően biztosítja egy adott vizsgálat elvégzését. Más, folyamatban volt (élet elleni) büntető ügyben is felmerült már pl. a hangazonosítás elvégzése, melyet hazánkban nem, de Németországban teljes bizonyossággal el tudtak volna végezni. Felmerülhet a költséges DNS vizsgálatok esetében is, illetve olyan készítmények összetételének vizsgálata esetében, amikor pl. a hazai tudomány nem is rendelkezik mintavételes összehasonlító eredménnyel.

Egy természetkárosítás büntette miatt indult büntető eljárásban az ügyészség megszüntette a nyomozást, mert nem volt megállapítható bűncselekmény elkövetése és az eljárás folytatásától sem volt várható eredmény.

A tényállás szerint egy katalógus áruház kínai gyógyszerkészítményt kínált megvételre, az Egyezmény hatálya alá tartozó pezsmaszarvas származékából, mindenféle engedélyek nélkül. Az áruház azzal védekezett, hogy a készítmény nem tartalmaz állati összetevőket, csak szintetikus esszenciákat. A nyomozó hatóság szakértőt akart kirendelni a pontos vegyi összetétel megállapítása iránt. A megkeresett szakértők egyike sem vállalta azonban a szakvélemény elkészítését, mert

a pézsmamirigy kivonat Magyarországon nem volt fellelhető, ezért minta hiányában szakvéleményt sem tudtak készíteni.²⁰ Hasonló esetekben az intézmények nemzetközi együttműködése útján biztosítható volna a szükséges szakvélemény rendelkezésre állása.

A lehetséges károk megbecsülése különösen nehéz, amikor az okozott kár mértéke esetleg csak évek múltán fog kiderülni. A lehetséges kár bizonyítása komoly szakmai kihívást jelent, ezért ennek megállapítása során javasolt felhasználni hasonló esetekben a helyreállítása költsége meghatározására használt dokumentációt, a jog által meghatározott tudományos alapszámokat, de segíthetik a kár megállapítását tanulmányok, modellek és jelentések, melyet nemzetközi szervezetek vagy tudományos testületek készítenek el.

8.

A büntetékiszabás szempontjai és jellemzői

Az Európai Bíróság a Bizottság kontra Tanács ügyben hozott C-176/03.sz. ítéletével formai, alaki okokból²¹ megsemmisítette a 2003/80/IB számú tanácsi kerethatározatot, - amelynek való jogharmonizációs elvárások teljesítése érdekében a hazai 2005. évi XCI. törvény módosította a környezet elleni bűncselekmények tényállásait, - azonban a tartalmi elvárásokat nem érintette.

Az ítélet kimondta, hogy főszabály szerint a büntető jogszabályok nem tartoznak a Közösség hatókörébe, azonban mégsem mondanak le arról, hogy a jogállamok büntetőjogával kapcsolatban megtegye az általa a környezetvédelem tárgykörében alkotott jogi normák teljes érvényesülésének biztosításához szükségesnek tartott intézkedéseket. Hivatkozás történik annak irányába, hogy előmozdítsák a **hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciók tagállami érvényesülését.**

Az európai büntetőjog alakítása terén - miként erre az alkalmazandó jog megállapításának elemzése során utaltam - fontos tényező a különböző bíróságok joggyakorlata, különösen az Európai Bíróság ítélkezése.²²

20 . Fővárosi Főügyészség Kiemelt Gazdasági Ügyek Osztályának Ig. 197/2005.sz. vizsgálata a környezet és a természet védelmét szolgáló nyomozás felügyeletei és védőlkészítési ügyészi tevékenység körében. 2005. szeptember 23.

21 . A Tanács és a Bizottság ugyanazon tárgykörben való párhuzamos jogalkotására tekintettel

22 . Rétházi György: Közösségi büntetőjog? - avagy az Európai Közösségek Bíróságának aktivizmusa a büntető igazságszolgáltatás együttműködés vonatkozásában, Európai Tükör 2006/9.szám 69 o.

A hazai bírósági joggyakorlat környezetvédelmi tárgyú szakmai feldolgozására, ismereteim szerint eddig egy alkalommal az OKRI empirikus vizsgálata során, 2004-ben került sor.²³

Vizsgálati tapasztalatként azt állapították meg, hogy a környezeti jogsértések jogalkalmazói gyakorlata, a cselekmények megítélése nem volt kiforrott. Egyes kérdésekben nem volt egységes az eljáró hatóságok gyakorlata, nem vették figyelembe a megváltozott törvényi előírásokat, mely abban jelent meg, hogy nem tekintették természetkárosításnak a nemzetközi szerződés hatálya alá tartozó fokozottan védett állatok származékait.

Az elkövetők egyharmada külföldi állampolgár volt, és azt tapasztalták, hogy a természetkárosítás terén is megjelent a szervezett jellegű elkövetés.

A büntetési tételek szigorítása ellenére végrehajtandó szabadságvesztés büntetés kiszabására csak kivételes esetben került sor, a tipikus főbüntetés a pénzbüntetés volt.

A külföldi elkövetőknél többször alkalmaztak mellékbüntetésként kiutasítást. Jellemző szabálysértések az engedély nélküli fakitermelés és engedély nélküli horgászat volt.

Az általam áttekintett ügyekben is hasonló következtetés vonható le, tehát a vizsgálat óta eltelt néhány évben nem változott jellemzően a bíróságok büntetés kiszabási gyakorlata.

Végrehajtandó szabadságvesztés büntetésre csak kiemelkedően súlyos esetekben került sor, a leggyakrabban alkalmazott büntetés a pénzbüntetés, de megjelent a közérdekű munka kiszabása is. Gyakori intézkedés a megrovás és a próbára bocsátás. Ezen szankciók gyakorisága a bűncselekmények súlyának bírói megítélésében erősen közelítenek a társadalomra kevésbé veszélyes magánvádas ügyekben alkalmazott intézkedésekhez, és a súlyosítás érdekében bejelentett ügyészi fellebbezések az ügyek jelentős részében nem vezettek eredményre.

Helyesen alkalmazták az elkobzást, melyre minden esetben sor került.

Az ügyekben nem került sor kényszerintézkedés alkalmazására.

Biztosíték letételére egyetlen esetben került sor.

23 . Dr. Tilki Katalin: A környezetkárosítás és a természetkárosítás jogalkalmazói gyakorlata, Figyelő, OKRI hírek, 2004.február 16.

A Városi Bíróság a vádlottat jogerősen 1 rb. természetkárosítás büntetőjében mondta ki bűnösnek, ezért őt 60.000.- Ft pénzbüntetésre ítélte, valamint kötelezte a felmerült bűnügyi költség állam részére való megfizetésére.

A tényállás szerint az ukrán állampolgár elkövető a Záhonyi Közúti Határátkelőhelyen úgy nyilatkozott, hogy nincs bejelenteni való áruja, majd ezt követően tételes vámvizsgálatra került sor. A gépkocsi utasterében 1.980.000.- Ft értékű hóvirág került elő, melyet engedély nélkül kívánt átvinni az ország területén, úti célja Olaszország volt. A vádlott ügyészi engedélyre a bíróság Gazdasági Hivatalánál 100.000.- Ft-ot helyezett letétbe, majd az ország területét elhagyta. A bíróság megállapította, hogy az ítélet jogerőre emelkedésével a 100.000.- Ft biztosíték összege az államra száll. Ebből az esetből két dolog következik, mégpedig az, hogy ez volt a vizsgált esetek közül az egyetlen, ahol a bíróság biztosítékként letétbe helyezést rendelt el, ily módon ennek összege legalább fedezte az eljárás során felmerült bűnügyi költség és a kiszabott pénzbüntetés összegét. *(Kisvárdai Városi Bíróság 9.B.123/2009/10.sz ítélet)*

Egyéb esetekben az iratokból nem volt megállapítható, mennyire volt eredményes a kiszabott pénzbüntetés valamint a bűnügyi költség állam részére való megfizetése. A bíróságokon a meghozott ítéletek „után követése” nem történik meg, így a határozatot hozó bíró részére nincs érdemi visszacsatolás arról, hogy az általa kiszabott büntetés vagy intézkedés végrehajtása, illetőleg a kiszabott összegek végrehajtása megtörténik-e. Ennek következtében nincs megfelelő információja a döntések végrehajthatóságáról, amely hatással lehetne a jogalkalmazói gyakorlatra.

Ez a jogeset egyébként kiválóan példázza az okozott kár és a kiszabott pénzbüntetés aránytalanságát is, mivel a kiszabott pénzbüntetés az okozott kár 5 %-át sem éri el.

Véleményem szerint a környezeti bűncselekmények hatékony megelőzése érdekében az ítéleteknek - különös tekintettel a pénzbüntetésekre - meg kellene haladniuk azokat a gazdasági előnyöket, melyeket az elkövető a jogsértésekkel elérhet, valamint az ítéleteknek elég súlyosnak kellene lenni azért is, hogy fedezzék az okozott károk felderítésére és nyomozásra fordított költségeket. Célnak kellene lennie, hogy elérjük a környezeti bűncselekmények arányos és megfelelő megbüntetését.

A környezetvédelmi szabályok figyelmen kívül hagyása lehetővé teszi az elkövető számára, hogy szolgáltatását, áruját olcsóbban állítsa elő és ezáltal „alákínálhat” a jogszerűen működő vállalkozásoknak, így gazdasági torzulásokat okozhat. Ennek mértékét ugyan nehéz meghatározni, de erre tekintettel is növelhető volna a büntetés súlya.

A környezeti bűncselekmények közvetett kárait is figyelembe kellene venni súlyosító körülményként pl. ahol állatokat pusztítottak el, vagy kulturális örökséget károsítottak, ott a turizmusra gyakorolt hatást is mérlegelni kellene.

Az ítéletnek az általános közegészségügyre gyakorolt hatásokat is figyelembe kellene vennie, hogy egy káros behatás milyen hatással volt pl. az ivóvíz forrásokra és a levegő tisztaságára is.

A legtöbb ország nyilvántartást vezet a kiszabott környezeti büntetésekről, amit ellenőrizni érdemes. Bírósági joggyakorlatunkban is annyit mindenképpen szükséges érvényesíteni, ha az egyéni elkövetőt vagy a szervezetet korábban már elítélték környezeti károkozásért, a büntetés mértékét fokozni volna indokolt.

Az elkövető önkéntes bejelentését és együttműködő magatartását, valamint azt, hogy igyekszik csökkenteni a kárt, illetve erőfeszítéseket tesz további jogsértések megakadályozására, enyhítő körülményként kell értékelni.

Egyetlen környezeti bűncselekmény hatása nem tűnhet jelentősnek, de a tényleges környezetkárosító hatások felbecsülésénél számításba kell venni azokat az összesített behatásokat, amelyeket egy hosszú időn keresztül ismételt magatartás eredményez.

A büntetés kiszabása körében nem kellő súllyal esik latba, sőt talán figyelmen kívül is marad, hogy a környezetvédelmi jogok megsértése nem csak a nemzeti jogállamiságot sérti, hanem az olyan nemzetközi szerződések érvényesülését is, amelyek végrehajtásáért a nemzeti hatóságok felelősek.

A nemzetközi gyakorlatban figyelembe veszik a szervezetszerű elkövetők esetében, hogy volt-e korábban környezetvédelmi programjuk és annak megfelelősége is értékelés alá esik a megfelelő büntetés kiszabásnál. A bíróság értékeli továbbá, hogy a jogellenesség mennyire hatotta át a szervezet tevékenységét, valamint az „elnézést” a vállalatvezetés részéről. A bíróság megköveteli, hogy a jogi személy elkövető a próbára bocsátás időszakában valósítson meg egy átfogó környezetvédelmi tervet (Environmental Compliance Plan, ECP). Az ECP-t úgy kell kidolgozni, hogy biztosítsa a szervezetnek a környezetvédelmi szabályoknak való megfelelést továbbá azokat a feltételeket, amelyek megsértése bűncselekményt jelent, valamint rendelkezni kell külső környezetvédelmi ellenőrzésről is. A bíróságnak a próbaidőszak alatt ellenőriznie kell, hogy az elkövető ezt a tervet megvalósítja-e és miként.

A környezet elleni deliktumok nemzetközi együttműködésben elismert súlyát jelzi az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CVXXX. törvény is, amely az 1. sz. mellékletben az ún. katalogizált bűncselekmények között helyezte el a természetkárosítás és környezetkárosítás büntettét, valamint a hulladékgazdálkodás rendjének megsértése büntettét is. A keresett személyeket ezekben az esetekben a kettős büntetendőség mérlegelés nélkül az európai elfogatóparancs alapján át kell adni az átadást kérő államnak.

További jogesetek a büntetékiszabás köréből:

A Városi Bíróság az első fokon jogerőre emelkedett ítéletében az ukrán állampolgárságú vádlottat 1 rb. természetkárosítás büntettében mondta ki bűnösnek, ezért őt 1 évi időtartamra *próbára bocsátotta*, valamint kötelezte a bűnügyi költség

egy részének államnak való megfizetésére. A tényállás szerint a vádlott vámvizsgálatra jelentkezett Magyarországra való belépésekor azzal, hogy nincs elvámolni való áruja. Ezt követően tételes vámvizsgálatra került sor és a holmijai közül 427 szál tavaszi tózike virág került elő. A növény az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növényfajnak minősül, melynek összértéke 854.000.- Ft. A vádlott a védett növényt jogellenesen engedély nélkül kívánta átvinni, úti célja Olaszország volt. *(Kisvárdai Városi Bíróság 9.B.130/2009/18.sz.ítélet)*

A Berettyóújfalui Városi Ügyészség bíróság elé állított négy olasz állampolgárt 90 db lelőtt védett madár elpusztítása és Magyarországra való behozatala miatt. A bíróság négy – négy hónap *végrehajtásában felfüggesztett börtönbüntetésre* és az országból kettő évi *kiutasításra* ítélte az elkövetőket, a madarakat elkobozta.²⁴

A Városi Bíróság egy román állampolgárt 2 évi próbaidőre *felfüggesztett négy hónapi börtönbüntetésre* ítélte, mert egy barnamedve bőrt és egy medvekoponyát hozott az országba.²⁵

A természetkárosítást külföldi állampolgárok Magyarországon úgyis elkövetik, hogy a védett madarakat itt szerzik meg. A Városi Bíróság hat olasz állampolgárt természetkárosítás és jelentős értékre elkövetett orgazdaság büntette miatt *egy év próbaidőre felfüggesztett hat hónap börtönbüntetésre* ítélte. Az olasz állampolgárok 55 fűrjet vásároltak ismeretlen személyektől és azokat akarták engedély nélkül Olaszországba vinni. *(Győri Városi Bíróság B.1572/2000.sz.ügy)*

A Városi Bíróság 1 rb. természetkárosítás büntette miatt a vádlottat 2 évre *próbára bocsátotta*. A vádlott horgászott és az általa használt horgász felszerelésben 63 db élettelen kérész tetemet találtak. A 63 db Tiszavirág pénzben kifejezett értéke 126.000.- Ft. A kérész tetemeket a rendőr-járőrök szolgálatuk teljesítése során ellenőrzésük alá vonták és azokat a helyszínen lefoglalták, majd az illetékes szakhatóság megsemmisítette. *(Kisvárdai Városi Bíróság 4.B.381/2009/4.sz. ítélet)*

A Városi Bíróság a vádlottat természetkárosítás büntetében és lopás büntetében mondta ki bűnösnek és halmazati büntetésül *50 napi közérdekű munkára* ítélte. A vádlott egy gyep művelési ágú földterületre kapott fagyűjtésre szóló engedélyt, hogy a gallyakat, vékony tűzifát saját használatra elszállíthassa. A vádlott az engedélytől eltérően, azt megszegve egy erdő művelési ágú területre ment és onnan védett fákat vágatott ki, 1 db élő kocsányos tölgyet, 13 db száraz kocsányos tölgyet, 16 db amerikai kőrist és 14 db száraz amerikai kőrist tulajdonított el jogtalanul. Az összesen 44 db fa kivágásával több, mint 600.000.- Ft kárt okozott, mely a fatuskók

24 Dr.Bonomi Nóra Katalin: A jogalkotást érintő ügyészségi tapasztalatok c. előadása, - A környezetvédelmi jogalkotás és jogalkalmazás időszerű kérdései c. konferencia előadása 2001. december 13-14. Visegrád.

25 Lsd. előző lábjegyzet

lefoglalásával részben megtérült. A fák kivágása miatt sérült az erdő ökológiai együttese, illetve talaja a szállítás során taposási kárt szenvedett. Az érintett területű részlegben korábban költött a fokozottan védett fekete gólya, azonban az idős fák eltávolításával az erdő nyitottabbá vált, így részben potenciális fészkelő helyüket is elveszítették. Az élővilágban okozott kár, a természetkárosítás mértéke 1.800.000.- Ft volt, mely az eljárás során nem térült meg. *(Csongrádi Városi Bíróság 2.B. 176/2008/14.sz. ítélet)*

A Városi Bíróság a vádlottat természetkárosítás büntette miatt *42 óra közérdekű munkára* ítélte, mert hatósági engedély nélkül behozott az országba 6 példány császár skorpiót és azokat engedély nélkül magánál tartotta. A skorpiókat a bíróság elkobozta. Az első fokon jogerőre emelkedett ítéletben nem került megállapításra a skorpiók értéke, valamint az sem, hogy a cselekmény mitől minősül a természetkárosítás büntettének. Az ítélet nem tartalmazza a skorpió védettségére vonatkozó jogszabályi hivatkozásokat sem. *(Bp.XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság 12.B.XVIII.982/2011/5.sz. ítélet)*

A Kerületi Bíróság első fokon jogerőre emelkedett végzésében tárgyalás mellőzésével 2 rb. természetkárosítás büntette miatt halmozati büntetésül összesen 100.000.- Ft *pénzbüntetést* szabott ki amiatt, hogy a Kanadából Magyarországra hazatelepült vádlott a Kanadában feladott személyi ingóságai között 1 db fekete medve és 1 db farkas kikészített bőrt koponyával együtt szállított haza. *(Bp.II. és III. Kerületi Bíróság 9.B.III.819/2011/2. sz. végzés)*

A Kerületi Bíróság a vádlottat 2 rb. természetkárosítás büntette miatt *2 évi időtartamra próbára bocsátotta*, mert Argentínában egy vadászaton hatósági kilövés engedély nélkül elejtett egy jaguárt, valamint lakásában egy általa külföldről behozott pödrött szarvú kecske trófeát tartott. *(Bp.II. és III. Kerületi Bíróság 6.B.II.1585/2008/5.sz. Ítélet)*

A kerületi bíróság tárgyalás mellőzésével a vádlottat természetkárosítás büntette miatt 2 évi időtartamra *próbára bocsátotta*, az eljárás során lefoglalt 600 szál hóvirágot elkobozta. A vádlott által eladásra kínált 600 szál hóvirág pénzben kifejezett értéke 6.000.000,- Ft volt. *(Pesti Központi Kerületi Bíróság 11.Bk.41.771/2007/2.sz. végzés)*

A Kerületi Bíróság a vádlottakat természetkárosítás büntette és lopás vétsége miatt mondta ki bűnösnek, amiért az I.r. vádlottat 2 évre *próbára bocsátotta*, míg II. és III.r. vádlottat 15 – 15 nap *közérdekű munkára* ítélte, melyet természetvédelmi területen fizikai munkakörben kell végrehajtani. A vádlottak egy tájvédelmi környezetbe mentek azért, hogy ürgét öntsenek. A náluk lévő eszközök segítségével a földalatti járatokba vizet öntöttek és a menekülő ürgék közül 15-öt megfogtak és a náluk lévő kampós vaslappal elpusztították őket. A vádlottak célja az volt, hogy az ürgéket elfogyasszák. *(Bp.II. és III. Kerületi Bíróság 6.B.399/2009/5.sz. ítélet)*

A Kerületi Bíróság a kínai állampolgár vádlottat természetkárosítás büntette miatt 2 évi időtartamra *próbára bocsátotta*. A vádlott határőrizeti ellenőrzés során a zöld folyóson jelentkezett belépésre, majd nemleges válaszát követően tételes vámvizsgálat során poggyászából előkerült 24 db szárított csikóhal. *(Bp.XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság 2.B.XIX.1523/2007/6.sz. ítélet)*

Egy esetben került sor természetkárosítás büntette miatt a vádlott elleni büntetőeljárás megszüntetésére elévülés okán. *(Bp.XVIII. és XIX. Kerületi Bíróság 2.B.XIX.1422/2010. sz. végzés)*

Jogi személlyel szemben alkalmazott intézkedésre egyetlen esetben sem került sor.

Érdemes megemlíteni azokat az országjelentéseket, amelyek összegzik a vadon élő fajok kereskedelmével kapcsolatos vádeljárásra és büntetésekre vonatkozó nemzetközi jogszabályokat.²⁶ A nemzetközi szakértői konferencián az országjelentések alapján arra az egyhangú következtetésre jutottak, hogy a kemény intézkedéseknek (kényszerintézkedések, magas óvadékok) a gyors büntetőeljárásnak és a viszonylag magas pénzbírságoknak, pénzbüntetéseknek köszönhetően az ilyen jellegű bűncselekmények száma jelentősen csökkent.

9.

A bírósági eljárások elhúzódásának objektív és szubjektív összetevői

A vizsgált ügyek bírósági eljárási időtartama, amely a vádirat benyújtásától a jogerős határozat meghozataláig telt el, átlagosan 2 és 3 év között mozgott. Öt alatti volt azon ügyek száma, amely egy éven belül jogerősen befejeződött. Sajnos kirívóan hosszú bírósági eljárási időtartamot és még folyamatban lévő ügyet is találtam, amelyben a vádirat benyújtására 2005-ben, illetve 2007-ben került sor. A teljes eljárási időtartama nyilván ennél sokkal hosszabb, mivel nem számoltam bele a megelőző nyomozati eljárás időtartamát. Egy másik ügyben a 2002-ben történt elkövetés eredményeként a jogerős ítélet 2008-ban történő megszületéséig 6 év telt el. Általánosnak mondható, amennyiben harmadfokú eljárásra is sor kerül, annak időtartama az első fokú határozat meghozatalától a jogerős határozatig, legalább 3 év.

Az eljárások elhúzódásának természetesen vannak objektív és szubjektív okai egyaránt. Az objektív okok közé sorolom a szakértői vizsgálatok, vélemények készítésének időigényét, valamint sok esetben a szakértői megállapítások

²⁶ . Kecse-Nagy Katalin (TRAFFIC Magyarország) Nemzetközi szakértői konferenciáról készült tanulmány 2004. (www.traffic.org/proceedings.pdf.)

vitathatóságát. A nyomozati eljárásban szinte kivétel nélkül sor kerül szakértő kirendelésére, melyeknek gyakori kiegészítése iránt kell intézkedni az eljáró bírónak, aki már tisztázni köteles a vitatható megállapításokat. Gyakori a szakértői vélemények egymásnak teljes ellentmondása, volt olyan eset, amely természetkárosítás bűntette miatt emelt vád alól bizonyítottság hiányában a vádlott felmentését eredményezte. Az ügyben több szakértő kirendelésére is sor került, amely vélemények feloldhatatlan ellentmondásban álltak egymással.

Nyilván nem könnyíti meg a bíró szerepét a keretdiszpozíciót kitöltő - és folyamatos változásban lévő - hatalmas hazai és nemzetközi normaszöveg, mely ismeretek hiányára csupán a terheltek hivatkozhatnak és részükről védekezésként elfogadható az ebben való tévedés.

Nehezíti ezen ügyek elbírálását, hogy az eljáró személyek egy része megfelelő jártasság és szakismeret hiányával küzd, bár ez nehezen védhető álláspont, hiszen egy bírónak „hivatalból” mindenhez kell értenie. Az általános illetékességű „polihisztorság” mindenképpen azt eredményezi, hogy mindenkinek, mindenhez kell értenie, miközben nyilvánvaló, hogy a természeti ügyek elbírálása többnyire nem kezelhető „rutinfeladatként”, mert egy egyszerűbbnek vélt ügyben is a felkészülés lényegesen időigényesebb, mint egy begyakorlottabb pl. vagyon elleni, vagy egy magánvádas bűncselekményben.

A tanácsok összetételében nem vált általános gyakorlattá a tárgyban járatos „szakülnökök” alkalmazása, és az eljáró bírói tanácsok többségében sincs speciális ismeretekkel rendelkező tag.

A tárgyban eseti jelleggel kerül sor továbbképzések tartására, a társhatóságokkal nincs rendszeres kapcsolattartás. Véleményem szerint hiányoznak a megfelelő információk, a megfelelő visszacsatolás, amely hatást gyakorolhatna a további eljárásokra.

A kifejtett okok értelemszerűen hátrányosan befolyásolják a büntető eljárás néhány alapelvének érvényesülését, különösen, ami a *tisztességes eljárás elvét* illeti. Ennek lényege szerint az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk 1. pontja foglalja magába, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja és hozzon döntést az ellene emelt vád alaposágáról. Az ésszerű határidő tartalma azonban ügyenként eltérő, nem állapítható meg benne egy egzakt határidő. Az Európai Emberi Jogi Bíróság mindig az adott ügy tényeit veszi számításba, és ennek megfelelően dönti el, hogy ésszerű időben született-e meg benne a végső határozat.²⁷

27 . Dr. Erdei Árpád: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában, Eötvös Kiadás 2011. 234.o. 4. bek.

Mindenesetre nem meglepő, ha az évekig húzódó ügy résztvevői beadványok útján, vagy személyesen is, enyhébb, illetőleg erőteljesebb módon elégedetlenségüknek adnak hangot, melynek kezelése szintén az eljáró bíró tisztas feladatát képezi.

Vizsgálódásom további tárgya volt a „sértett” jogai érvényesülésének biztosítása. Ki jár el a természet, az állatok, növények védelmében? Büntető eljárásban nem vitásan az ügyészi képviselet jeleníti meg legerőteljesebben a „sértett” természet képviseletét, de, mint az állam büntetőjogi hatalmának érvényesítője mennyiben tudja áthatni a többi jogág által lehetővé tett védelmet, illetve mennyire tud a megelőzésben feladatot ellátni?

A Tvt. 60.§-a meghatározza az ügyész szerepét a természetvédelemben, mivel eljár a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint, különösen, ha a Btk-ban tilalmazott természeti terület és érték megsértése történik.

További jogosítványa, hogy a természeti érték, terület, valamint védett természeti terület veszélyeztetése, károsítása esetén keresetet indíthat a tevékenységtől való eltiltás, illetőleg a tevékenységgel okozott kár megtérítése iránt.

Az ügyészség továbbá közreműködik a természetvédelmi hatóságok eljárásai és döntései törvényességének biztosításában is.

Az irányadó jogszabályok ekképpen a természetvédelemben tevékenykedő civil szerveződések számára is biztosítják – az általuk észlelt jogsértések esetén - az ügyészséghez való fordulás lehetőségét, amely erősítheti az ügyészségnek a környezet, a természet védelme érdekében való fellépési, „képviseleti” jogát.

10.

A változtatások lehetséges szervezeti és módszertani irányai

Az ügyekben folytatott vizsgálódás és a saját jogalkalmazói és igazgatási tapasztalataim alapján élek néhány javaslattal, hogy a környezeti ügyek hatékonyabb és gyorsabb ügyintézése érdekében milyen szervezeti és módszertani lehetőségek állnának rendelkezésre.

Felvetéseimet a jelen tanulmányban a természetkárosítás bűncselekménye kapcsán fogalmazom meg, azonban véleményem szerint azok a környezeti büntetőjog körébe vonható, több más bűncselekmény elbírálása során is irányadók.

Kiemelném, hogy a környezeti ügyek gyors, hatékony és szakszerű intézése kizárólag jól felkészült bírák közreműködésével valósítható meg.

A bírák figyelmét indokolt felhívni arra, hogy „a kerettényállást kitöltő igazgatási joganyag állandó változására és ennek folytán a folyamatosan alakuló, újabb ítélkezési gyakorlatra is figyelemmel a joganyag változásainak nyomon követése és az ítélkezési gyakorlat újabb eredményeinek a felkutatása soha nem mellőzhető.”²⁸

Ezt a célt szolgálhatná a környezeti ügyek speciális kezelése, melynek intézésére, csak az a bíró válhatna jogosulttá, akit erre a feladatra „kijelöltek”. A „kijelölés” intézménye biztosíthatná annak a követelménynek az érvényesülését, hogy az adott ügyben az annak elbírálásához jártassággal és szakmai felkészültséggel bíró személy ítélkezessen.

A kijelölést meg kellene előznie egy speciális belső „szakképzésnek” és annak elvégzését követően kerülhetne sor a kijelölésre.

A szakképzési program kimunkálása során figyelembe kellene venni az igazságszolgáltatás speciális érdekeit, továbbá azt, hogy a képzések mellett a folyamatos munkavégzést is biztosítani szükséges, emiatt az egyetemi, posztgraduális - másoddiplomás - képzések helyett egy koncentrált és rövidebb tartamú belső képzés indokolt.

A felkészítés fontosságát támasztja alá az a tény is, hogy az ügyek súlyának megítélésében, a büntetés kiszabása során jelentős szerepet játszik a bírói tudat.

Ez a szubjektív elem természetesen a személy társadalomra veszélyességről alkotott élepszemléletén keresztül jut kifejezésre, hiszen a büntetés kiszabása a bíró egyéni megítélésén múlik. Az alkalmazott joghátrányok „kiválasztását” és mértékét „befolyásolhatja” a továbbképzés, melyben a védett, sérelmet szenvedett természeti jogok és a károkozások következményeinek, a helyreállítás, vagy helyreállíthatatlanság következményeinek feltárása, és ezeknek a jogalkalmazással való összefüggése alapos elemzésre kerülne. A már hivatkozott TRAFFIC országjelentés is alátámasztja a képzés és tapasztalatcsere fontosságát, mivel a nemzeti bírák részére nagyon kevés információ áll rendelkezésre a vadon élő fajok kereskedelmével kapcsolatos eljárásokról saját országukban, és más országokban. A konferencia megállapítása volt továbbá az is, hogy a bírák a CITES és az európai közösségi szabályozás megsértését kevésbé tartják jelentősnek és fontosnak, mint pl. a drog-és fegyverkereskedelmet, így a megfelelő büntetéseket a bírák ritkán alkalmazzák.²⁹

28 dr. Molnár Gábor Miklós, Kúriai tanácselnöknek a tanulmányról készített lektori véleménye 2. pont (2013.)

29 . Kisné Kállé Erzsébet PTE Állam-és Jogtudományi Kar, szakdolgozat, konzulens: dr. Balogh Ágnes, egyetemi docens (2008. 24.o.)

Álláspontom szerint az ülnökök közreműködése hatékonyan segíthetné az első fokú bíróság ténymegállapító munkáját, amennyiben az adott ügyekhez a megfelelő szakképzettségű, vagy jártasságú un. szakülnökök kerülnének bevonásra.

A bíróságok hatékony és egységes jogértelmezésen alapuló környezetvédelmi tevékenysége érdekében hasznos volna a környezeti ügyek adatait, illetve legjellemzőbb információit összegyűjteni, azokat időszakonként értékelni. Az első-és másodfokú határozatok elemzése, az alapul szolgáló szakértői vélemények feldolgozásával együtt jelentősen hozzájárulnának a jogalkalmazási problémák felismeréséhez, és annak szakszerű megoldásához. A jogalkalmazó gyakorlat feldolgozása hatékony eszköze lehet a továbbképzésnek is.

Megfontolás tárgyát kellene képezze adott ügyekben külföldi szakértői intézet, labor kirendelése az elérhető (legjobb) technika alkalmazása érdekében, különösen költséges hazai DNS vizsgálatok, az újszerű elkövetési módok, készítmények összetevőinek megállapítása során.

Az eljáró ügyészségnek és bíróságnak gyakrabban kellene élnie a Be. 586-587.§-ban írt biztosíték intézményével. A biztosíték letétbe helyezése garantálhatná - részben vagy egészben a kiszabott pénzbüntetés, és a bűnügyi költség megfizetésének fedezetét. A biztosíték alkalmazása egyben preventív célokat is szolgálna, és hathatósabb eszköz lenne egy külföldi állampolgárságú terhelt részére a kevésbé „érezhető” megrovás, vagy próbára bocsátás, valamint a „virtuális” (behajthatatlan) pénzbüntetések helyett.

A bíróságok szakmai együttműködését kellene erősíteni az ügyészséggel, az Interpol Környezetkárosító Bűncselekmények Bizottsága³⁰ két aktív munkacsoportjával, amelyből az egyik a természeti környezetet és a vadvilágot érő károkozásra koncentrálna, a másik a környezetszennyezésekre. Szorosabb szakmai kapcsolat volna szükséges a nyomozati feladatokat ellátó rendőrségi, határőrizeti szervekkel, valamint a szakértőkkel, szakértői kamarákkal.

A globális problémákkal az a legnagyobb gond, hogy nem elszigetelten, hanem egymással összefüggésben, egymás hatását felerősítve jelentkeznek és éppen ezért nehéz a kezelésük.³¹ A globális környezeti problémák megoldása érdekében

30 . Interpol OIPC ICPO Pártfogó vélemény – Interpol Környezetszennyező Bűncselekmények Munkacsoportja 2007. június 5.

31 . Dr. Kóhalmi László: A környezet védelme a magyar büntetőjogban, Doktori (Phd).értekezés tézisei – PTE Állam-és Jogtudományi Kar Doktori Iskola-Bűnügyi tudományok, Pécs, 2012. 4 o. 4. bek.

szélesíteni szükséges a meglévő büntetőjogi nemzetközi kapcsolatok körét is, és egyezmények - de legalább viszonyosság - alapján megteremteni az elkövető külföldi állampolgárok felelősségre vonhatóságának alapját.

A vizsgált ügyek között szerepelt egy ennek következtében elévült cselekmény is, mivel a külföldi állampolgárságú elkövető a tettenérést követően távol-keleti országba távozva a magyar hatóságok számára elérhetetlenné vált, a külföldi hatóság pedig többszöri megkeresésre sem reagált. (Bp. XVIII. és XIX. Bíróság 2.B.XIX.1422/2010.sz.ügy)

11.

Záró gondolatok

Az ember egy társadalomban természetesen jól szeretne élni, aminek eszköze a gazdaság és feltétele a természeti környezet. Erről az utóbbi 50 évben a civilizált társadalmak kicsit megfélemedtek, és eszköz helyett céllá vált a gazdasági növekedés, eszközzé pedig a környezet erőforrásainak használata.

Azt veszítettük szem elől, hogy a természeti erőforrások egy része nem megújuló energia, a fogyasztói társadalom egyre fokozódó erőforrás igényét a természet csak egy darabig tudja kiszolgálni.

A politikai és a közgondolkodásban, az oktatásban fel kell ismerni azt a tényt, hogy az ***ember a természet része, jelene és jövője szempontjából meghatározó a környezet minősége, az erőforrások bősége.***

A hazai környezetvédelmi szabályozás jogi alapdokumentumai közül kiemelendő az Alaptörvény „Alapvetései” közül a P) cikk: „ *A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelyek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.*”

Az Alaptörvény indoklásában az áll, hogy Magyarország védi és fenntartja az egészséges környezetet.

Ezzel az Alaptörvényben új elemként jelenik meg a fenntarthatóság követelménye, amely stratégiai fontosságú a mindenki számára a környezeti értékekkel való felelős bánásmódhoz. A környezeti és kulturális értékek megőrzése általános követelménnyé váltak a jövő nemzedékek számára való megőrzés érdekében is.

A környezetvédelem terén nem becsülöm le a jogi eszközök és különösen a büntetőjogi eszközök jelentőségét, - remélhetőleg túl sem értékelttem - de meggyőződésem szerint legnagyobb szerepe az emberi tudatnak, a *megelőzésnek* van. Ezért kiemelkedően fontosnak tartom a környezetvédelmi tárgyú

tájékoztatásokat, képzéseket, tapasztalatcseréket, valamint az emberi hozzáállás megváltoztatásában a sajtó, a nyilvánosság és velük együttműködésben a lakossági civil szerveződések szerepét.

Felhasznált irodalom:

1. Dr. Bonomi Nóra Katalin: A magyar ügyészi szervezet környezetvédelmi tevékenységéről, Brüsszelben, 2010. október 19-én, az Európai Bizottság rendezésében környezetvédelmi bírácoknak tartott előadás
2. Földvári József: Magyar Büntetőjog Különös rész, harmadik átdolgozott kiadás, Rejtjel kiadó, Budapest 1998.
3. Vida Mihály: A közegészség elleni bűncselekmények, in: Horváth Tibor-Kereszty Béla-Maráz Vilmosné-Nagy Ferenc-Vida Mihály: A magyar büntetőjog különös része (szerkesztő: Nagy Ferenc)
4. Dr. Julesz Máté: Szubjektum és felelősség – a környezetvédelem példáján, Magyar Jog, 2012. évi 6. szám
5. Dr. Erdei Árpád: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában, ELTE Eötvös Kiadó 2012.
6. Környezetvédelmi jogesetek és szakértői tevékenység, KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. 2001.
7. Dr. Kóhalmi László: A környezet védelme a magyar büntetőjogban, doktori értekezések tézisei, Pécs 2010., PTE Állam-és Jogtudományi Kar Doktori Iskola-Bűnügyi tudományok, Pécs, 2012.
8. Fővárosi Főügyészség Kiemelt Gazdasági Ügyek Osztályának Ig.197/2005. sz. vizsgálata a környezet és a természet védelmét szolgáló nyomozás felügyeleti és vádelőkészítési ügyészi tevékenység körében. 2005. szeptember 23.
9. Dr. Bonomi Nóra Katalin: A jogalkotást érintő ügyészségi tapasztalatok c. előadása, - A környezetvédelmi jogalkotás és jogalkalmazás időszerű kérdései c. konferencia előadása 2001. december 13-14. Visegrád.
10. Rétházi György: Közösségi büntetőjog? - avagy az Európai Közösségek Bíróságának aktivizmusa a büntető igazságügyi együttműködés vonatkozásában, Európai Tükör 2006/9.szám
11. Dr. Görgényi Ilona: A környezetvédelmi büntetőjog megújulása az új évezredben, Miskolci Jogi Szemle 6. évfolyam (2011.) Különszám
12. A Büntetőjog nagy kézikönyve, Complex Kiadó Jogi és Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2007.
13. Kecse-Nagy Katalin (TRAFFIC Magyarország) Nemzetközi szakértői konferenciáról készült tanulmány 2004. (www.traffic.org/proceedings.pdf).

14. Kisné Kállé Erzsébet: PTE Állam-és Jogtudományi Kar, szakdolgozat, (konzulens: dr. Balogh Ágnes, egyetemi docens) Pécs, 2008.
15. Heine, Günter (1989): Zur Rolle des Strafrechtlichen Umweltschutzes, Rechtsvergleichende Beobachtungen zu Hintergründen, Gestaltungsmöglichkeiten und Trends (Zeitschrift für die gesamte Strafwissenschaft 101 Band Heft 3. 722-755 o.)
16. Paulovics Anita: A védett állatokkal kapcsolatos hatályos jogi szabályozás problematikus pontjai, Jogtudományi Közlöny 2004/3. (111-119.o.)
17. Korinek László: A zöld kriminológia, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2006. (137-139.o.)
18. Dr. Bándi Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, Budapest, 2011.
19. Dr. Bándi Gyula - Csapó Orsolya - Kovács Végh Luca - Stágel Bence -Szilágyi Szilvia: Az Európai Bíróság környezetjogi ítélezési gyakorlata, Szent István Társulat, Budapest, 2008.
20. Dr. Tilki Katalin: A környezetkárosítás és természetkárosítás jogalkalmazói gyakorlata, Ügyészek lapja, 2004/41. (67-70.o.)
21. Dr. Laczi Beáta: Környezetvédelmi büntetőjogi szabályozás Magyarországon az Európai bíróság 2005. szeptember 13-i ítéletének fényében, Magyar Jog 2006/12. (716-722.o.)
22. Interpol OIPC ICPO Pártfogó vélemény – Interpol Környezetszennyező Bűncselekmények Munkacsoportja 2007.
23. The U.S. Fish & Wildlife Service Forensics Laboratory (<http://www.lab.fws.gov>)
24. <http://www.cites.hu/linkek>
25. www.traffic.org
26. www.eu-wildlifetrade.org
27. World Wide Fund for nature (Természetvédelmi Világalap) www.wwf.org
28. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (Természeti erőforrások Védelmének Nemzetközi Uniója) www.iucn.org